

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΛΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19—ΤΗΛ. 27.689 | 1—15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1954 | ΑΡΙΘ. 21—22

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ε.Γ.Μ., Τὰ Κατηχητικά Σχολεία καὶ ἡ δημοσία ἐκπαίδευσις.—**Π. Ν. Τσεμπέλα**, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ πρὸς ἐνωσιν κίνησις.—**Γεω. Γ. Κονιδάκη**, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Β' Γενικὴ Συνέλευσις τοῦ Παγκ. Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν (α').—**Νικ. Τωμαδάκη**, Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ποίησις καὶ Ῥωμανὸς ὁ μελωδός.
Μητρ. Κυδωνιῶν Ἀγαθαγγέλου, Γρηγόριος καὶ Ἀριστοφάνης.—**Συνοδικὴ Ἐγκύκλιος (779)**, Περὶ τῆς ψήφου τῶν Κληρικῶν.—**Ἐγκύκλιος τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν**, Περὶ μὴ χρησιμοποιοῦσας τῶν Ἱ. Ναῶν ὡς καταστημάτων ψηφοφορίας.—**Παρατηρήσεων Στήλη**: Ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου. Ἀνάγκη ἰδιαιτέρας προσοχῆς. Ἐπιμῆς ἀνακριβείας.—**Χρονικά**.—**Βιβλιογραφία**.

ΤΑ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

Παρά τισιν ὑπάρχει ἡ γνώμη, ὅτι, ἐφ' ὅσον παρ' ἡμῶν ὑπάρχει ἐν τῷ δημοσίῳ Σχολείῳ πάντων τῶν βαθμῶν ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία, περιτενεύει ἡ λειτουργία τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων. Ἡ ἀποψις αὕτη ὑπεστηρίχθη, πρὸ τινος, καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος, μετὰ τῆς πικροχόλου μάλιστα παρατηρήσεως, ὅτι διὰ τῆς παραλλήλως πρὸς τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν τοῦ δημοσίου Σχολείου ἐπιδιωκομένης λειτουργίας τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων ἐπιχειρεῖται, τάχα, «διπλῆ» τις παιδεία, ἀγνοῦσα εἰς ἀδιέξοδον διδασκοντας καὶ διδασκόμενους.

Ἡ ἀποψις αὕτη, τὴν ὁποῖαν υἰοθέτησε καὶ θεολόγος καθηγητῆς, ὅστις δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν γράφοντα διεμαρτυρήθη διὰ τὸ περιεχόμενον σχετικοῦ σχολίου τῆς «Ἐκκλησίας» ὀφείλεται, προφανῶς, ἢ εἰς ἀγνοίαν τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς μεθόδου τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων—ὡς μάλιστα καὶ ἐπισήμως πλέον διατυποῦνται ταῦτα ἐν τῷ ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου ἐγκεκριμένῳ «Ἀναλυτικῷ Προγράμματι» τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας—ἢ εἰς πλήρη καὶ ριζικὴν τούτων παραγνώρισιν. Δὲν πρέπει ὅμως ν' ἀποκλείσωμεν καὶ τινὰ ἐν προκειμένῳ εὐθύνην τινῶν, ὀλίγων εὐτυχῶς, ἐκ τῶν ἀσκούντων τὸ ἔργον τοῦ Κατηχητοῦ, οἵτινες—καὶ αὐτοὶ μὴ ἔχοντες, ὡς μὴ ὄφελος, σαφῆ καὶ ἀπληκτιβωμένην τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἔργου—ἐμφανίζουσι τοῦτο πολλάκις κατὰ τρόπον, προκαλοῦντα τὰς, περὶ ὧν ὁ λόγος, παρεξηγήσεις, εἴτε δι' ὅσων περὶ τοῦ ἔργου λέγουσιν εἴτε καὶ διὰ τοῦ τρόπου. καθ' ὃν διεξάγουσι τοῦτο.

Παρίσταται λοιπὸν ἀνάγκη, ὅπως σαφῶς καὶ

ἐπακριβῶς ἐκτεθῆ ἡ ἀληθὴς καὶ πραγματικὴ τοῦ ζητήματος θέσις, πρὸς ἄρσιν καὶ τῆς παρεξηγήσεως ταύτης καὶ πρὸς τακτοποίησιν τῶν πραγμάτων.

Καὶ πρώτιστα μὲν πάντων, δεόν νὰ διασαφηνισθῆ, ἀπαξ διὰ παντός, ὅτι—παρὰ τὰς ἀντιροήσεις, αἵτινες θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρχουν, ὡς πρὸς τὴν ὅλην διάρθρωσιν τοῦ σχολ. θρησκευτικοῦ προγράμματος—δὲν ἀγνοεῖται κατ' ἀρχήν, οὔτε παραγνοῖεται, οὔτε ὑπετιμάται, ἐν τούτοις, ἀπὸ μέρους τῆς Ἐκκλησίας, περὶ πολλοῦ ποιουμένης ταύτην, ἡ ἐν τῷ δημοσίῳ Σχολείῳ θρησκευτικὴ διδασκαλία τοῦ ἐπισημοῦ κρατικοῦ προγράμματος. Ἄλλ' οὔτε καὶ τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἡ ὁργάνωσις ἔχει παρ' ἡμῶν τὴν ἔννοιαν, ἣν ἔχει εἰς ἄλλας χώρας, ἐνθα δὲν ὑπάρχει ἡ ἐν τῷ δημοσίῳ σχολείῳ θρησκευτικὴ διδασκαλία. Τόσον δὲ τοῦτο εἶναι σαφές, ὅσον ἐν τῷ «Ἀναλυτικῷ Προγράμματι τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ἀναγράφεται δι' ἑκάστην τάξιν ἡ ἐν τῷ δημοσίῳ σχολείῳ διδασκόμενη θρησκευτικὴ ὕλη, ὡς προϋποτιθεμένη διὰ τὴν ἀντίστοιχον ἐν τῷ Κατηχητικῷ Σχολείῳ διδασκαλίαν.

Ἄλλ' ὡς εἶναι γνωστόν, σκοπὸν τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος (ἀνεξαρτήτως τῆς ἄλλης ἐπιδράσεως, ἣν τοῦτο δύναται νὰ ἔχη ἐπὶ τῶν μαθητῶν, ὅταν μάλιστα ὁ διδάσκων εἶναι εὐσεβὴς καὶ συνεπὴς πάντοτε ὀρθόδοξος χριστιανός) ἀποτελεῖ ὁ δι' αὐτοῦ πλουτισμὸς τῶν γνώσεων τοῦ μαθητοῦ περὶ τῆς θρησκείας ὡς ἀναποσπάστου μέρους τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους του, εἰς ὃν βαθμιαίως καὶ καταλλήλως πρέπει οὗτος νὰ μνηθῆ. Δι' αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς καὶ τὸ θρησκευτικὸν μάθημα, παραλλήλως πρὸς τὰ λοιπὰ τοῦ σχολικοῦ προγράμματος μαθήματα, εἶναι ὑποχρεωτικόν, ἐξετάζεται δὲ καὶ βαθμολογεῖται, ὅπως καὶ ἐκεῖνα, χωρὶς εἰς τὴν βαθμολογίαν νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν μῆτε τὸ ἂν ἀποδέχεται τὸ ἐξεταζόμενον θέμα ὁ μαθητῆς, μῆτε ἂν ἐφαρμόξῃ ἐν τῇ πράξει τὰ δι' αὐτοῦ ἐπιβαλλόμενα καθήκοντα. Ἄλλὰ οὔτε καὶ ὁ διδάσκων εἶναι ἐκ τῆς διδασκαλικῆς του ιδιότητος ὑποχρεωμένος νὰ πράξῃ ἄλλο τι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, πέραν τοῦ νὰ ἐπιθέσῃ ὀρθῶς τὴν διδασκτέαν ὕλην, νὰ μεταδώσῃ ταύτην μεθοδικῶς καὶ νὰ παρακολουθήσῃ καὶ ἐξακριβώσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ κατανόησιν καὶ ἀφομοίωσιν αὐτῆς, ὡς μέρος πάντοτε τοῦ συνόλου τῶν γνώσεων, τὰς ὁποίας οὗτος πρέπει ν' ἀποκομίσῃ ἐκ τῆς ἐν τῷ σχολείῳ διδασκαλίας.

Τὸ ὅτι εἶναι δυνατόν ὁ ἔνθους, εὐσεβής καὶ συνεπῆς χριστιανὸς διδάσκαλος νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς κατὰ τὴν διδασκαλίαν μέρος τοῦ ἔνθουσιασμοῦ του εἶναι, βεβαίως, ὡμολογημένον καὶ εἶναι καὶ λίαν ἐπιθυμητόν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο ἐν τῇ πραγματικότητι πολλάκις, ἀλλὰ δὲν ἀπορροεῖ ἐξάπαντος, ἀπὸ τῶν ὑπηρεσιακῶν καθηκόντων τοῦ διδασκάλου—καὶ περὶ τούτου ἀκριβῶς πρόκειται ἐνταῦθα—οὔτε καὶ δύναται πάντοτε νὰ ἔχῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἀπήχισιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, οἵτινες εἶναι φυσικώτερον ν' ἀποβλέπουν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ὕλης καὶ τοῦ ἐξ αὐτῆς κέρδους τῆς βαθμολογίας μᾶλλον, παρὰ εἰς τὴν ἀφομοίωσιν τῶν πεποιθήσεων καὶ τῶν συναισθημάτων τοῦ διδασκάλου. Καὶ πρέπει, ἐν πάσῃ περιπτώσει, εὐλικρινῶς νὰ ὁμολογηθῆ, ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη ὑπάρχουν ἐξαιρέσεις, δὲν εἶναι δυνατόν αὐταὶ ν' ἀποτελέσουν τὸν γενικὸν κανόνα, διὰ νὰ μᾶς πείσουν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔτρεπε ν' ἀρκεσθῆ εἰς τὴν τοιαύτην ἀπὸ τοῦ κρατικοῦ σχολικοῦ θρησκευτικοῦ προγράμματος ἐπίδρασιν, ἀφ' οὗ μάλιστα ἡ μέριμνα τοῦδε πείρα δὲν δύναται νὰ μαρτυρήσῃ πάντοτε τὴν γενίκευσιν ταύτην.

Ἐπειτα, δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται τὸ γεγονός, ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη αἱ ἐξαιρέσεις ἐγενικεύοντο καὶ ἐπεετείοντο εἰς κανόνα, καὶ τότε δὲν θὰ ἐπετυγχάνετο τὸ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων ἐξυπηρετούμενον εἰδικὸν ἐνδιαφέρον. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ τῆς ἐκ τοῦ πλησίον γνωριμίας τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, τῆς πρὸς αὐτὴν ζώσης καὶ οργανικῆς, τρόπον τινά, ἐπαφῆς τῶν μαθητῶν καὶ τῆς, ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἤδη καὶ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, παρ' ἐνὶ ἐκάστω τούτων ἀναπτύξεως τῆς συνειδήσεως ὅτι ἀποτελοῦσι μέλη ζῶντα καὶ ἐνεργὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἔχοντα ἐν αὐτῇ καθήκοντα καὶ δικαιώματα, εἰς τὴν ἀσκήσιν τῶν ὁποίων καὶ ἀπὸ τῆς ἡλικίας ταύτης ὑποχρεοῦνται. Καὶ τοῦτο μόνον ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιδιωχθῆ καὶ νὰ ἐπιτευχθῆ, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἀποτελεῖ ἕνα—καὶ τὸν σπουδαιότερον, ἴσως, σήμερον καθ' ἡμᾶς—τῶν ἐπὶ μέρος σκοπῶν τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου. Εἰς τὸ σημεῖον δὲ τοῦτο ἀφισροῦται ἰδιαίτερον κεφάλαιον τοῦ «Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος», ὅπερ δέον νὰ μελετηθῆ δεόντως παρὰ πάντων καὶ νὰ τύχῃ τῆς ἀπαιτουμένης ἐν τῇ πράξει ἐφαρμογῆς.

Δὲν ἀγνοεῖ λοιπὸν τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν τοῦ δημοσίου Σχολείου τὸ Κατηχητικὸν μας Πρόγραμμα. Ἀλλὰ τὴν προϋποθέτει καὶ τὴν χρησιμοποιοῖ, ἐπὶ παραγωγῇ τῶν ἀναγκαίων θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν βιωμάτων, τὴν ἐμπέδωσιν τῶν ὁποίων ἐπιδιώκει διὰ τοῦ ὑπὸ τὴν χειραγώγησιν αὐτῆς ταύτης τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας ἐθισμού τῶν μαθητῶν τόσο εἰς τὴν θρησκευτικὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν ζωὴν. Πρὸς τοῦτο δὲ πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ ὅπως καλύψῃ μὲν ὁλόκληρον τὸν ἔξω τοῦ σχολείου καὶ τοῦ πατρικοῦ οἴκου ἐλεύθερον χρόνον τῶν μαθητῶν, κατευθύνῃ δέ, κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ αὐτὴν τὴν ἐν τῷ Σχολείῳ καὶ τῷ οἴκῳ ἀτομικὴν ἐνὸς ἐκάστου συμπεριφορὰν. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ποῦ εὐρίσκειται ἡ πρὸς τὸ δημόσιον σχολεῖον ἀντίθε-

σις; Καὶ πῶς ἡ ὑπαρξίς τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου δημιουργεῖ τότε τὴν «διπλὴν παιδείαν»;

Ποῖος διδάσκαλος, ἐξεφρονῶν πράγματι, θίγεται ἂν ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ ἢ ὁ μεγαλείτερος ἀδελφὸς ἐνὸς μικροῦ μαθητοῦ προσπαθῆσῃ νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὴν κατανόησιν καὶ τὴν ἐκμάθησιν τῶν μαθημάτων του καὶ νὰ τὸν καθοδηγήσῃ εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν διδαγμάτων τῆς ἀριθμητικῆς, φερ' εἰπεῖν, ἢ εἰς τὴν ἐν γενεῖ ὀρθὴν ἐπιτέλεσιν τῶν σχολικῶν του καθηκόντων; Καὶ κατὰ τί θ' ἀπετέλει ἀντίδρασιν εἰς τὸ Σχολεῖον ἢ ὑποκατάστασιν τούτου μία τοιαύτη, λίαν ἀξέπαινος, προσπάθεια τῆς οἰκογενείας, ἣτις ἔχει χρέος νὰ παρακολουθῆ ἐν παντὶ τὴν ζωὴν τῶν νεαρῶν τῆς βλαστῶν;

Ἄλλὰ ἀνάλογος πρὸς τὴν ὑποχρέωσιν αὐτὴν τῆς οἰκογενείας εἶναι καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡ ὑποχρέωσις, ὅπως βοηθήσῃ τὰ νεαρά τῆς μέλη εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ πλήρη κατανόησιν καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ καθημερινῇ ζωῇ τῶν ἀξιοποίησιν τῶν ἐν τῷ Σχολείῳ παρεχομένων θρησκευτικῶν γνώσεων. Ἐχει δὲ ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθήκον, ὅπως δι' ὄλων τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς μέσον παρακολουθήσῃ καὶ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐν ὀρθοδόξῳ χριστιανικῷ πνεύματι ἀνάπτυσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς βεβαπτισμένων καὶ εἰς αὐτὴν, διὰ τοῦτο, ἀνηκόντων παιδῶν καὶ ἐφήβων καὶ δικαίως θὰ κατεκρίνετο ἂν δὲν ἔπραττε τοῦτο. Καὶ κατακρίνεται λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία, διότι ἐπιζητεῖ ν' ἀσκήσῃ τὰ δικαιώματά της καὶ νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ καθήκον της; Ἀλλὰ τόσο διὰ τὴν ἀσκήσιν τῶν δικαιωμάτων της, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῶν καθηκόντων της, ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὑπεύθυνος ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ χρέος ἔχει νὰ μεριμνᾷ, ὅπως κατὰ τὸν ἐκάστοτε δυνατόν ἀριστον τρόπον ἀνταποκρίνεται εἰς τὴν εὐθύνην της ταύτην.

Εὐτυχῶς, ὅτι οἱ πλείστοι καὶ οἱ ἀριστοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐκπαιδευτικῶν παντὸς βαθμοῦ ἔχουσιν ἐπίγνωσιν τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀξίας τῆς εἰς τὸ ἔργον των συμβολῆς τῆς Ἐκκλησίας καί, ὄχι μόνον περὶ πολλοῦ ποιοῦνται καὶ ἐκ παντὸς τρόπου ὑποστηρίζουν τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, ἀλλὰ καὶ λίαν προθύμως καὶ μετὰ ζήλου ἐργάζονται εἰς αὐτὰ.

Εἶναι ὁμως, ἴσως, ἀνάγκη νὰ ἐκτεθῆ εἰς τὸ προσεχὲς πῶς ἀντιλαμβάνεται σήμερον, ὀλοκληρωμένην, τὴν ὁργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν Κατηχητικῶν τῆς Σχολείων αὐτῆς ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία, ἐπιθυμοῦσα ὅπως δυνηθῶσι ταῦτα ν' ἀνταποκριθῶσιν ἀπολύτως εἰς τὸν ὑψηλὸν τῶν προορισμῶν.

Ε. Γ. Μ.

Θέλεις νὰ ἔχῃς διαρκῆ χαρὰν; Ζήτησε αὐτὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ, διότι ἡ τοῦ κόσμου τούτου χαρὰ, ὅσον μεγάλη καὶ ἂν φαίνεται, εἶνε μικρὰ καὶ πρόσκαιρος.

* Ὁ Σταυρὸς εἶναι τὸ ἀλάθητον φάρμακον τῆς δυστυχίας. Πόσοι δυστυχεῖς καὶ ἀνευ ἐλπίδος καρδιαὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἶδον ἀληθῆ παρηγορίαν, κάτωθεν τοῦ Σταυροῦ ἱστάμενα.

* Ὅταν προσευχόμεθα, ὁμιλοῦμεν μὲ τὸν Θεὸν καὶ δταν ἀναγινώσκωμεν τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ὁ Θεὸς ὁμιλεῖ μαζί μας.

Η ΠΡΟΣ ΕΝΩΣΙΝ ΚΙΝΗΣΙΣ (*)

Ἐντονώτερον παρ' ὅσον εἰς τὰ ἄλλα συνέδρια τοῦ παρελθόντος ἐξεδηλώθη εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Ἐβανστον ὁ κοινὸς πρὸς ἔνωσιν πάντων τῶν χριστιανῶν πόθος. Ἐξεδηλώθη δὲ καὶ συνδεδυασμένως μετὰ τῆς ὁμολογίας καὶ ἀναγνωρίσεως ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ, τοῦ κοινῶ πάντων Λυτρωτοῦ καὶ Σωτῆρος, τῆς ἐνοχῆς τῶν ἀπὸ τῆς Μιάς Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας διασπασθεισῶν εἰς διαφόρους ὁμολογίας Κοινοτήτων. Βεβαίως ἀπέχει πολὺ ἀκόμη ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἡ εἰς ἓν καὶ πάλιν ἀδιάσπαστον καὶ ἀδιαίρετον σῶμα συνένωσις πάντων τῶν ἀπανταχοῦ ὁμολογούντων τὸν Χριστὸν ὡς τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεὸν καὶ Σωτῆρα Κύριον θὰ ἀποβῇ ἱστορικὴ πραγματικότης. Μόνον δὲ αἰσιοδοξία εἰς φανταστικὸν κόσμον ζώντων ἀνθρώπων ἢ δευτερευούσαν σημασίαν ἀποδιδόντων εἰς τὸ δόγμα θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποτρέφῃ τὴν ἐλπίδα, ὅτι τὸ θαῦμα τῆς ἐνώσεως θὰ συνετελεῖτο εἰς τὸ Ἐβανστον. Ἡ ἀναγνώρισις ὁμῶς τῆς ἐνοχῆς διὰ τὴν διάσπασιν καὶ ἡ συναίσθησις τῆς εὐθύνης ἐνώπιον τοῦ Ἀρχηγοῦ καὶ Ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν συνεχιζομένην διαίρεσιν, καθὼς καὶ ἡ ἐν τοῖς τοιοῦτοις συνεδρίοις ἐπιτυγχανομένη ἀμοιβαία γνωριμία τῶν διεστῶτων καὶ συνεξέτασις τῶν χωριζοσῶν αὐτοὺς διαφορῶν ἀποτελεῖ τὸ προπαρασκευαστικὸν στάδιον, τὸ ὁποῖον ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ προηγηθῇ τοῦ θαύματος τῆς ἐνώσεως. Τὸ θαῦμα ὁμῶς τοῦτο μόνον ἢ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ νὰ συντελέσῃ εἰς χρόνους, τοὺς ὁποίους Αὐτὸς ἔχει ὁρίσει καὶ μόνος Αὐτὸς γνωρίζει. Τὸ νὰ γνωρίσουν ἀλλήλους οἱ εἰς διαφόρους ὁμολογίας ἀνήκοντες χριστιανοὶ καὶ νὰ συνδεθοῦν μετὰ τῶν τῶν διὰ δεσμῶν ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης καὶ ἀγάπης· τὸ νὰ αἰσθανθοῦν διὰ τῆς ἐπικοινωνίας μετ' ἀλλήλων, ὅτι ἔχουν τὸν αὐτὸν Σωτῆρα, τὴν αὐτὴν θεϊκὴν κεφαλὴν· ὅτι ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ οἱ πάντες ζητοῦν νὰ ποτισθοῦν Πνεύματος καὶ τὴν αὐτὴν οἱ πάντες ἔχουσιν ἐλπίδα καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν ἀποβλέπουσι πατρὶδα εἶναι πρόδηλον, ὅτι ταῦτα διανοίγουν ὄλον ἐν εὐρύτερον τὴν θύραν ὅπως οἱ πάντες, ὡς ἀδελφοὶ καὶ μέλη τῆς αὐτῆς θείας καὶ οὐρανίου οἰκογενείας εἰσέλθουν εἰς τὴν μάνδραν τῆς μιάς ἁγίας Ἐκκλησίας. Ἀναμφιβόλως δὲ ἡ μία ἁγία Ἐκκλησία, παρὰ τὰ σημειωθέντα σχίσματα καὶ τὰς διαιρέσεις, δὲν ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη, ἔχουσα πάντοτε ἀνοικτὰς τὰς στοργικὰς ἀγκάλας τῆς, ὅπως εἰσδεχθῆ εἰς αὐτὰς τοὺς, διὰ λόγους κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς των, εὐρισκομένους περισσότερον ἢ ὀλιγότερον μακρὰν ἀπὸ τοὺς κόλπους αὐτῆς. Διότι δὲν πρέπει νὰ παραγνωρίζωμεν, ὅτι πρὸς συνέμισιν τῆς διαιρέσεως ἀσκοῦν σοβαρωτάτην ἐπίδρασιν καὶ οἱ παράγοντες τῆς ἐθνικότητος, τῆς φυλῆς, τοῦ περιβάλλοντος τῆς οἰκογενείας, τῶν πα-

ραδόσεων, τῆς γλώσσης, τῆς ἰδιοσυγκρασίας καὶ κοινωνικῆς ψυχολογίας καὶ ἄλλοι διάφοροι. Τὸ ὅτι δὲ ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι διετηρήσαμεν ἀνόθευτον τὸν χριστιανισμὸν τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων δὲν ὀφείλεται εἰς ἀξιομισθίαν τινὰ ἰδικὴν μας, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι ὁ Θεὸς εὐδοκεῖ εἰς ὀστροάκινα σκευὴ νὰ διαφυλάττῃ τὸν θησαυρὸν του, «ἵνα ἢ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἢ τοῦ Θεοῦ καὶ οὐκ ἔξ ἀνθρώπων», ὡς διακηρύττει ὁ θεὸς Παῦλος εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον τῆς Βας πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς του. Ἀπομονώσας τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν ὁ Θεὸς διὰ τῶν θλίψεων βαρυστάτης δουλείας καὶ ἐγκλείσας ἡμᾶς ὡς ἐν φυλακῇ τινι διὰ δεσμῶν σιδηρῶν, ἐδημιούργησε τὰς ἀναγκαίας συνθήκας, ἵνα παραμείνωμεν μακρὰν τῆς ἐπιδράσεως τῶν ρευμάτων τῆς σκέψεως, ἅτινα ἐδημιουργήθησαν ἐν τῇ Λύσει καὶ διαφυλάξωμεν οὕτω ἀσύλητον τὸν θησαυρὸν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως, ὅστις ἀπετέλει κατὰ τὰς στυγνὰς ἐκείνας ἡμέρας τὴν μόνην παρηγορίαν καὶ τὸ στήριγμα τοῦ Γένους μας. Θεοῦ λοιπὸν τὸ δῶρον καὶ «οὐκ ἔξ ἡμῶν», ἵνα μὴ καυχῆσθαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ πᾶσα σάρξ.

Ἀκριβῶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι, μακρὰν πάσης ἀλαζονείας, μετ' ἀδελφικῆς καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης ἐχαιρετίσαμεν πάντας τοὺς συνελθόντας ἐν Ἐβανστον χριστιανούς, ἐτείναμεν πρὸς αὐτούς μετὰ πολλῆς ἐγκαρδιότητος τὴν χεῖρα. Βεβαίως αἰσθανόμεθα τὴν εὐθύνην μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος, ὡς Αὐτὸς καὶ μόνος ἠδύοχησε, κατέστησεν ἡμᾶς φύλακας τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων, καὶ δὲν δυνάμεθα εἰς οὐδεμίαν ὑποχώρησιν νὰ προβῶμεν, πολλῶ δὲ μᾶλλον οὐδὲ νὰ προσχωρήσωμεν εἰς τὴν τόσον ποθητὴν εἰς τοὺς προτεσταντικὸς κύκλους μυστηριακὴν ἐπικοινωνίαν. Δὲν δυνάμεθα ὁμῶς καὶ νὰ μὴ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι μετὰ τῶν ἡγουμένων τῆς πρὸς ἔνωσιν κινήσεως καὶ τῶν ἐργασθέντων πρὸς προπαρασκευὴν τοῦ ἔργου τοῦ συνεδρίου ὑπάρχουν ἄνδρες διακρινόμενοι οὐ μόνον διὰ τὴν θεολογικὴν ἐπίδοσιν καὶ ὑπεροχὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ζωντανὸν πόθον των νὰ ἴδουν τὸ ὄνειρον τῆς συνενώσεως τῶν χριστιανῶν πραγματοποιούμενον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν θερμὸν καὶ πάλλοντα ἐνθουσιασμὸν των πρὸς ἐπικράτησιν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τὸ προσχέδιον τοῦ διαγγέλματος, τὸ ὁποῖον οἱ ἄνδρες οὗτοι παρεσκευάσαν πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τοῦ συνεδρίου τοῦ Ἐβανστον ὡς φωνὴν τῶν ἀπανταχοῦ χριστιανῶν πρὸς τὸν μακρὰν τοῦ Χριστοῦ κόσμον, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἀναγνωρισθῆ ὡς διαπνεόμενον ὑπὸ γνησίου βιβλικοῦ πνεύματος καὶ ἀποτελεῖ πεπαρησιασμένην ὁμολογίαν τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος.

Ἐμμένοντες δὲ ἐν ταῦτῳ καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν παράδοσιν μας καὶ καθιστῶντες ταύτην ὄλον ἐν καὶ περισσότερον γνωστὴν εἰς πάντας τοὺς μὴ ὀρθόδοξους χριστιανούς, συντελοῦμεν τῇ συνεργίᾳ καὶ τῆς θείας χάριτος εἰς τὸ νὰ ἀρθοῦν αἱ περὶ τῆς Ἐκκλησίας μας, ὡς νεκροῦ τινος καὶ ἐκμουμιωθέντος σώματος, παρεξηγήσεις καὶ εἰς τὸ νὰ καταστοῖν ἀντικείμενον βαθυτέρας σπουδῆς καὶ ἐκ μέρους ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τῶν ἄλλων περισσότερον οἱ θησαυροὶ τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως ἐν τε τῇ λατρείᾳ καὶ τῷ δόγματι καὶ

* Ραδιοφωνικὴ ὁμιλία μεταδοθεῖσα ὑπὸ τῆς «Φωνῆς τῆς Ἀμερικῆς» ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συγκλήσεως τῆς ἐν Ἐβανστον Β' Γεν. Συνελεύσεως τοῦ «Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν».

Ἡ Β' ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Α'.

Σπουδαιότης τῆς Συνελεύσεως καὶ συμμετοχὴ Ἐκκλησιῶν.

Γεγονὸς μεγάλης σπουδαιότητος διὰ τὴν ἐποχὴν μας—ἐποχὴν ἐνόπλου ἀνακωχῆς διαρκούσης ἐπὶ δεκαετίαν περίπου—ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἡ Β' Γεν. Συνέλευσις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν Ἡνωμ. Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ σπουδαιότης τῆς μεγάλης αὐτῆς χριστιανικῆς συνελεύσεως (ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπουσίαζεν ἡ ὑπεροπτικὴ Ρώμη), προκύπτει ὄχι μόνον ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αὕτη συνέχεται εἰς ἐποχὴν κρίσεως καὶ διαιρέσεως τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τόσον ὁ παγκόσμιος Τύπος ὅσον καὶ ὁ Πρόεδρος τῶν Ἡν. πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς στρατηγὸς Eisenhower, ἀκόμη δὲ καὶ ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῶν Ἡνωμ. Ἐθνῶν ὠμίλησαν ἢ ἐπρόσεξαν τὸ Συνέδριον. Μέγας ἀριθμὸς (164) Ἐκκλησιῶν καὶ ὁργανώσεων μετέσχον τοῦ Συνεδρίου καὶ ἡ συνέλευσις συνεληθούσα εἰς προάστειον τῆς μεγάλης πόλεως (4.500.000 κατοίκων) τοῦ Σικάγου ἐπέσχε τὴν προσοχὴν μεγάλου μέρους τοῦ πληθυσμοῦ ὄχι μόνον τῆς τεραστίας ἀμερικανικῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς ἀμερικανικῆς ἡπείρου. Ἄλλ' ὡς ρίψωμεν ἐν ταχὺ βλέμμα εἰς τὰ κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Συνεδρίου καὶ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν συμμετοχὴν τῶν Ἐκκλησιῶν.

Αἱ ἀντιπροσωπεῖαι τῶν 164 Ἐκκλησιῶν καὶ Ὁργανώσεων τῶν μετεχουσῶν τοῦ Συνεδρίου ἀφίχθησαν εἰς Σικάγον δι' ἀεροπλάνων ἢ τραίνων τὴν 14ην Αὐγούστου. Ἐκεῖθεν μεταφέρθησαν διὰ λεωφορείων ἢ αὐτοκινήτων εἰς Evanston καὶ κατέλυσαν εἰς τὰ εὐρύτατα κτίρια τοῦ Βορειοδυτικοῦ Πανεπιστημίου (Northwestern University) τῆς Πολιτείας Illinois. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐγένετο προηγουμένως δεκτὴ ἐν Ν. Ὑόρκῃ ὑπὸ Κληρικῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος ἐφιλοξένησεν αὐτὴν πολλάκις καὶ παρέσχε, χάρις εἰς τὴν προθυμίαν τοῦ Κλήρου του, πολὺτιμον βοήθειαν διὰ νὰ ἴδωσι τὰ μέλη τῆς ἀντιπροσωπείας τὴν μεγίστην πόλιν τοῦ κόσμου.

Τὴν Κυριακὴν 15ην Αὐγούστου ἐγένετο ἡ ἐπίσημος ἔναρξις τῶν ἐργασιῶν τῆς Β' Γεν. Συνελεύ-

τῆ ἄλλη λανθανούση χριστιανικῇ ζωῇ, οἱ διαφυλαχθέντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν. Πρὸς τὸν Θεὸν δὲ ἐπιρρίπτοντες πᾶσαν τὴν μέριμναν ἡμῶν ὡς ἐν πᾶσιν, οὕτω καὶ ὡς πρὸς τὴν ποθητὴν εἰωσιν δεόμεθα αὐτοῦ, ἵνα Αὐτός, ὡς οἶδε καὶ ὅταν εὐδοκῇ, ἐπισυνάψῃ καὶ πάλιν πάντας ἡμᾶς εἰς ἓν, ἵνα ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μὴ καρδίᾳ οἱ πάντες δοξάζωσι καὶ ἀνυμῶσι τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομα τοῦ ἐν Τριάδι ἐνιαίου καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Νέα Ὑόρκη 1954

Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ
Καθηγητὴς τῆς Θεολογ. Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

σεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ κυρίαρχον (νομοθετικόν) σῶμα τῆς παγκοσμίου ταύτης ὁργανώσεως.

Κατὰ τὴν ἔναρξιν ταύτην μετέσχον πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι—μέλη τῆς Ὁργανώσεως καὶ, ὡς συνέβη καὶ εἰς τὴν Α' Γεν. Συνέλευσιν, δὲν παρέστη ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία. Τοῦτο ἐσημειώθη ἰδιαζόντως, διότι, ὡς γνωστόν, ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1949 ἐγκύκλιον, καθ' ἣν ἐπετρέπετο, ὑπὸ τινος ὅρους, ἵνα παρίστανται, ἀδεία τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, ρωμαιοκαθολικοὶ παρατηρηταὶ εἰς τὰ Συνέδρια τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως.

Ἄνεν συνεμερίσθην τότε τὴν κρατήσασαν αἰσιοδοξίαν, ἡ ὁποία ἐτρέφετο ἀπὸ τὴν εὐγενῆ ἐπιθυμίαν τῆς ἐπιτεύξεως ἐνότητος τῶν χριστιανικῶν δυνάμεων ἐναντίον τοῦ κακοῦ, διότι ἔχω τὴν σταθερὰν γνώμην, ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἔχει μίαν κυρίαν, τὴν ρωμαϊκὴν, κατεύθυνσιν καὶ ἀμετακλήτους σκοπούς, ἐκφραζομένους ὡς ἄριστα εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν Πρωτεῖον. Καὶ ἐὰν ἐνίοτε φαίνεται ὡς κάμνουσα στροφῆν, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς παραπλανᾷ, διότι ἀπ' ἧς ἐποχῆς, καθ' ἡμᾶς (ἴδε μαθήματα Ἐκκλησ. Ἱστορίας), ὁ ρωμαϊκὸς λαὸς καὶ τὸ ρωμαϊκὸν πνεῦμα ἐγένοντο φορεῖς τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τὴν Δύσιν (πρῶτῃ ἐμφάνισις τοῦ ρωμαϊκοῦ πνεύματος 192-250), ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία τῆς περιοχῆς ἤρξατο μεταμορφουμένη εἰς Ρωμαιοκαθολικὴν. Ἀκριβῶς δὲ τὴν ἐσχάτην πράξιν αὐτῆς τῆς ἐξελίξεως τὴν ἐξήγαμεν κατὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου 1950, ὅτε ὁ ρωμαῖος Ποντιφίξ, χρησιμοποιοῦν τὸ ἀλάθητον διὰ τοῦ ὄρου *definitum* (ὁρίζομεν), ἐπέτελεσε τὴν τελευταίαν πράξιν, δι' ἧς ἡ θεωρία τοῦ ἀλαθήτου κατέστη κανὼν δικαίου ἀμετάβλητος τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς πραγματεῖαν δημοσιευομένην προσεχῶς («περὶ τῆς τελειώσεως τοῦ Παπικοῦ Ἀλαθήτου») θέλωμεν ἀκριβῶς ἐξαγάγει τὰ ἀναγκαῖα συμπεράσματα ἐκ τῆς συγκριτικῆς ἐξετάσεως τῶν δύο τελευταίων «ἀποφάσεων» τοῦ Βατικανοῦ τοῦ 1949-1950, διότι μόνον ὑπὸ τὸ φῶς τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ ἀλαθήτου δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τὴν ἀληθῶς ἀπαρέγκλιτον πορείαν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς ἢ Παπικῆς Ἐκκλησίας. Εἰς ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἡμετέρων ἀπόψεων περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῆς ἀποφάσεως τοῦ 1949 περὶ τῆς Οἰκ. Κινήσεως (θεωρηθείσης ὡς στροφῆς) ἔρχεται νῦν ἡ πράξις τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, διότι, ὡς ἐλέχθη, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς, καθ' ὃ εἶχον δικαίωμα, δὲν ἐπέτρεψαν τὴν συμμετοχὴν παρατηρητῶν εἰς τὴν Β' Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου καὶ τοιουτοτρόπως ἡ «ἀπόφαισις» τοῦ 1949 περὶ συμμετοχῆς παρατηρητῶν ἐστερήθη πραγματικῆς σπουδαιότητος.

Ἡ ἐπίσημος ἀποψις περὶ μὴ συμμετοχῆς, βεβαίως, θεμελιούται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία εἶναι «ἡ Ἐκκλησία», ἡ ὁποία εἶναι ἐτοιμὴ νὰ δεχθῇ τοὺς ἀποστατήσαντας. Ἄλλ' ὁ πραγματικὸς λόγος τῆς μὴ συμμετοχῆς δέον ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὴν προπαγάνδαν καὶ ἐν γένει τὴν προσηλυτιστικὴν δρασιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἀμερικῇ. Ἡ

προσέλκυσις νέων προσηλύτων από τὸν σφόδρα διηρημένον ἀμερικανικὸν Προτεσταντισμὸν συντελεῖται καὶ διὰ τοῦ γοήτρου, ὅπερ προσπορίζεται τῇ Ρωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦτο μὲν ἡ ἐνότης τοῦ κολοσσαίου Ὁργανισμοῦ τῆς, τοῦτο δὲ ἡ σαφήνεια τῶν σκοπῶν καὶ ἡ ἀκαμπτος διακήρυξις, ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ Una Sancta.

Αὐτὴ εἶναι ἡ πιθανωτέρα ἐξήγησις τοῦ γεγονότος τῆς ἐν τῇ πράξει μεταβολῆς τῆς διακηρύξεως τοῦ 1949. Ἡ ἔκθεσις ὅμως αὕτη ἐπιβάλλει νὰ σημειώσωμεν, διατὶ εἶναι δεδικοιολογημένη ἡ διάφορος στάσις τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἐναντι τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως.

Καὶ ἡ ἡμετέρα Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία διακηρύσσει ὀρθῶς, ὅτι αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν μόνην νόμιμον συνέχειαν τῆς ἀρχαίας Καθολικῆς καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν δὲν παρίσταται εἰς τὴν Οἰκ. Κίνησιν, ἐν ἣ ἐννοία παρίσταται καὶ συμμετέχουν αἱ λοιπαὶ Ἐκκλησίαι ἢ ὀργανώσεις, διότι δὲν ἀναζητεῖ αὐτὴ τὴν Unam Sanctam. Αὐτὴ εἶναι ἡ Una Sancta, ἐνῶ αἱ ἄλλαι εἶναι εἴτε ἀτελεῖς Ἐκκλησίαι ἢ ἔχουσιν «ἴγνη Ἐκκλησίας». Διακηρύσσουσα δὲ τοῦτο, ἀτυχῶς οὐχὶ πάντοτε σαφῶς — θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ποῦ καὶ πότε ἔπραξε τοῦτο — διακηρύσσει ταυτοχρόνως, ὅτι τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ θὰ καταστῇ ποτε δυνατόν νὰ γίνουσι διαπραγματεύσεις περὶ ἐνώσεως (τὰ συνέδρια πάντα τῆς Οἰκ. Κινήσεως εἶναι ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ πράξει συνέδρια σπουδῶν καὶ οὐχὶ διαπραγματεύσεων περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς τινες ὄλως ἐσφαλμένως λέγουσι), εἶναι ἐκεῖνο τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Ἀκριβῶς δὲ διότι ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἔχει τὴν συνείδησιν ὅτι εἶναι ἡ Μία Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία αἰσθάνεται καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ μὴ παραλείψῃ οὐδεμίαν ἐνέργειαν δυναμένην νὰ βοηθήσῃ ὅπως ὅποτε εἰς τὴν ἐνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, κατὰ τὴν ἐπιταγὴν τοῦ Κυρίου «ἵνα πάντες ἐν ὄσιν». Εἰς τὴν δρᾶσιν δὲ ταύτην ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ὡδηγήθη ἐκ τοῦ φιλελευθέρου πνεύματος, ὅπερ ἡ ἑλληνοχριστιανικὴ παράδοσις τῇ ἐκκληροδότῃ. Ἡ παρουσία τῆς αὐτῆς οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ μεταδώσῃ τοῖς διηρημένοις Προτεστάνταις τὸν ἀκένωτον θησαυρὸν τῆς Πίστεως καὶ τῆς Παραδόσεως, τὸ πνεῦμα τῆς Ἐνότητος, ὅπερ δὲν καταργεῖ, ἀλλὰ προάγει τὴν ἐλευθερίαν τὴν ἐν Χριστῷ, καὶ νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν σταθερότητα καὶ ἀσφάλειαν τῶν βασικῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Εἶναι τοῦτο ἐν χρέος πρὸς τὴν πίστιν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς προσεγγίσεως καὶ ἐργασίας ταύτης τὸ βλέπομεν εἰς τὸ γεγονός, ἀφ' ἐνός μὲν ὅτι ἔπαυσαν νὰ λέγωνται ἀπὸ τοὺς σοβαροὺς εὐρωπαίους ἐπιστήμονας ὅσα ἐσφαλμένως ἐλέγοντο ἄλλοτε περὶ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας (ἴδε E. Benz: Die Ostkirche, im Lichte der protestantischen Geschichtsschreibung von der Reformation bis zur Gegenwart. München 1952), ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅτι θετικὴ ἐκτίμησις τῆς προσβυγενοῦς παραδόσεως τῆς διαφυλασσομένης εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἡμετέραν, φέρει μοιραίως τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν βαθμιαίως εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος εἰς τὴν Οἰκ. Κίνησιν.

Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΑΣ ΠΟΙΗΣΙΣ ΚΑΙ ΡΩΜΑΝΟΣ Ο ΜΕΛΩΔΟΣ (*)

Α'.

Ἐπάρχουν θέματα τὰ ὁποῖα ὁ ἀκροατὴς αἰσθάνεται περισσότερον ἀπὸ τὸν ὁμιλητὴν, ἀλλ' ἀπλῶς ἀδυνατεῖ νὰ τὰ συνειδητοποιήσῃ. Τοῦ εἶναι ἀναγκαῖα μία ὑπόδειξις, μία ἀνακεφαλαίωσις διὰ νὰ τὰ τοποθετήσῃ ὁ ἴδιος εἰς τὸ βάθρον ποῦ τοὺς ταιριάζει. Καὶ τέτοια θέματα, νομίζω, εἶναι καὶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τέχνην ἡμῶν τῶν Ὁρθοδόξων. Διότι ἀνάγονται εἰς μίαν περιοχὴν, ἡ ὁποία ἐξακολουθητικῶς μᾶς συγκινεῖ, τὴν λατρευτικὴν. Εἰς τοὺς ναοὺς μᾶς ἀκόμη βαπτίζομεθα, συγκεντρωνόμεθα διὰ τὴν προσευχὴν καὶ τὰ μυστήρια, ἐκεῖθεν λαμβάνοντες τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν ὀδευόμεν πρὸς τὴν ἐτοιμασθεῖσαν ἡμῖν αἰωνιότητα. Μέσα εἰς τὰ λαμπρὰ καὶ τεράστια κτήρια ἢ τοὺς ἀπλοῦς ἐξοχικοὺς ναῖσκους, κάτω ἀπὸ ἀψίδας καὶ τρούλλους, ὅπισθεν πεσῶν καὶ στηλῶν συγκεντρωνομεν ἀκόμη σήμερον τὴν προσευχὴν μᾶς καὶ καθαιρούμεν τὴν ψυχὴν μᾶς ἀπὸ πᾶσαν βιοτικὴν μέριμναν, διὰ νὰ ὑποδεχθῶμεν εἰς τὰς καρδίας μᾶς τὸν Δεσπότην Θεόν. Ἐμπροσθεν τῶν ἁγίων εἰκόνων, τὰς ὁποίας ἐψηφοθέτησεν ἡ ἔξωγράφησε χεὶρ εὐσεβοῦς καλλιτέχνου, ἀναπέμπομεν τὴν προσευχὴν μᾶς, πειρῶμενοι — ἄθλια δημιουργήματα

* Ἀνεγνώσθη εἰς τὰ θερινὰ μαθήματα τοῦ Πανεπιστημίου τὴν 14ην Σεπτεμβρίου 1954.

Σ. Σ. Εὐχαριστῶς πληροφοροῦμεθα περὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ β' τόμου τῶν ὕμνων τοῦ Ρωμανοῦ ἐξ ὑπεροκτακσίων σελίδων, ἐκδόσεως ἐπιχειρουμένης ὑπὸ τοῦ φροντιστηρίου τοῦ καθηγητοῦ κ. Ν. Β. Τωμαδάκη.

Πολλὰ ἐξαρτῶνται νῦν ἐξ ἡμῶν, διὰ νὰ καταστῇ ἡ θέσις μᾶς καλλιτέρα καὶ ἡ ἐπίδρασις μᾶς ν' αὐξηθῇ. Χρειαζέται πρόγραμμα, ἐργασία, βαθὺ πνεῦμα συνεργασίας καὶ ἱκανότης πρὸς χειρισμὸν τῶν θεμάτων, ἅτινα πρόκεινται πρὸ ἡμῶν καὶ ἐνότης σκοπῶν καὶ δράσεως. Παρὰ δὲ τὸ γεγονός, ὅτι ταῦτα δὲν ὑπάρχουν εἰμὴ ἐν μέρει, δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν ἔμμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πορείας τοῦ Ὁργανισμοῦ. Σημειώθουν, ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι εἴμεθα ὀλιγάριθμοι, δεδομένου ὅτι ἀπουσιάζουν αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Παραπελάσματος καὶ ἡ Σερβικὴ.

Κλείων τὸ πρῶτον τοῦτο ἄρθρον, ἐπιθυμῶ νὰ εἶπω, ὅτι ὁ ἀναγινώσκων τὴν προπαρασκευαστικὴν ἔκθεσιν διὰ τὴν I Ἐπιτροπὴν «Ἡ ἐνότης ἡμῶν ἐν Χριστῷ καὶ ἡ διαίρεσις μᾶς ὡς Ἐκκλησιῶν» δὲν δύναται βεβαίως παρὰ νὰ διαφωνῇ πρὸς πλείστα σημεῖα τοῦ περιοχόμενου τῆς, ἀλλ' εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διαπιστώσῃ, ὅτι ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ 1948 καὶ τοῦ 1954 ἄκρως ἐνδιαφέρουσα ἐπὶ τὸ συντηρητικώτερον ἐξέλιξις τοῦ Ὁργανισμοῦ. Αὕτη ἐκδηλοῦται εἰς τε τὴν προσπάθειαν τῶν «Ἐκκλησιῶν» νὰ εὐρουν ἀναφορὰν τινὰ ἑαυτῶν πρὸς τὴν ἐννοίαν «Καθολικὴ Ἐκκλησία» καὶ εἰς τὴν ψήφισιν ἐρμηνείας τοῦ 1ου ἁρθροῦ τοῦ Καταστατικοῦ, περὶ ἧς εἰς τὸ ἐπόμενον.

ΓΕΡ. Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
Μέλος τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ἡμεῖς, σπιλοῦντα τὴν εἰκόνα τοῦ Πλάσαντος—να ἐνωθῶμεν μετὰ τοῦ Θεοῦ δημιουργοῦ καὶ κυριάρχου τῶν τυχῶν μας. Ὑπὸ τοὺς γλυκεῖς φθόγγους τῆς μουσικῆς, μέσα εἰς τὴν ἁρμονίαν τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἤχου, ἡ ὁποία ἐκφράζει τὴν ἀνωτέραν ἐκείνην σύνθεσιν τοῦ ὅλου κόσμου, τὴν σχέσιν τῶν ἄστρων πρὸς τὰς ψυχὰς μας, τὴν θλίψιν μας διὰ τὴν πτώσιν μας καὶ τὴν χαρὰν μας διὰ τὴν ἀπολύτρωσιν, καθὼς γέρια τεταμένα νὰ συλλάβουν τὸ νόημα τοῦ ἀπειροῦ καὶ νὰ κρατηθοῦν ἀπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῶν οὐρανῶν γερὰ καὶ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς γηϊνῆς ἔλξεως, ὑπὸ τοὺς γλυκεῖς φθόγγους τῆς μουσικῆς μεταρσιούμεθα διὰ νὰ μετάρχωμεν τῆς ἐνώσεως ἡμῶν τῶν φθαρτῶν πρὸς τὸν ἀφθαρτον Θεόν, τῆς κοινωνίας. Ὅγκοι, χρώματα, ἤχοι, λόγοι, κηρία καὶ λυχνίαι, ὅλα ἠρμωσμένα πρὸς τῆς ψυχῆς μας τὸν πόθον καὶ τὴν προσευχὴν μας, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουιν ἀπλοῦν μέλημα τῆς Ἐπιστήμης, ψυχρῶς ἀνατεμνύσης καὶ ταξινομούσης τὴν νεκρὰν ὕλην. Ἐφ' ὅσον αἱ καρδίαι μας ζοῦν τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν, ἐφ' ὅσον ἡ πνευματικὴ μας ἀναζήτησις τείνει πρὸς τὴν κάρπωσιν τοῦ οὐρανοῦ, ὁ λατρευτικὸς χώρος εἶναι ὁ καταλληλότερος διὰ νὰ αἰσθανθῶμεν καὶ νὰ νοήσωμεν τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας τέχνην, ἐπομένως καὶ τὴν πίστιν. Ἡ ἔδρα αὕτη ἀπλῶς βοηθεῖ εἰς τὴν συνειδητοποίησιν τῶν προβλημάτων, προϋποθέτει ὅμως τὴν πίστιν, μέγαν ἐρμηνέα καὶ αἰσθητικόν. Καὶ σήμερον προβάλλει ἀπλῶς τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς ἀρχαίας θρησκευτικῆς ποιήσεως καὶ τῆς βυζαντινῆς. Οἱ ἀρχαῖοι τραγικοί, ὁ Ἡσίοδος μετὰ τὴν Θεογονίαν του, ὁ Ὀμηρος, ἄλλοι ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς προβάλλουν μεγάλα προβλήματα μέσα ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴν τῶν λογοτεχνίαν. Ἀλλὰ νὰ ζήσης τὸ δωδεκάθεον τοῦ Ὀλύμπου, τὸν ὄρφισμὸν, τὰ μάντεια, τὰς εἰδωλοατρικὰς θυσίας, τὸ ἀρχαῖον θέατρον, δὲν εἶναι δυνατὸν πλέον, εἰμὴ ἀρχαιολογῶν. Διότι παρήλθον αἱ πλάναι καὶ βασιλεύει Χριστός. Ἐνῶ οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοὺς ὁποίους ἐβαπτίσθη, ἠϋξήθη, λατρεῖς καὶ θρησκεύεις, μετὰ τοὺς ὁποίους θὰ προπεμφθῆς εἰς τὴν ἀνάπαυσιν, αὐτοὶ δὲν εἶναι νεκρὸν τι στοιχεῖον λογοτεχνικόν, χοῦρον πνοῆς αἰσθητικοῦ καὶ νεκροτομίας γραμματικοῦ. Ζοῦν καθὼς ζῆ καὶ ἡ ψυχὴ σου καὶ ἡ πίστις σου. Ζοῦν καθὼς ζοῦν αἱ εἰκόνας τὰς ὁποίας κακῶς ἐσπεύσαμεν νὰ συναγάγωμεν εἰς ψυχρὰ μουσεῖα, ξένα πρὸς τὴν λατρείαν καὶ τὴν προσκύνησιν. Ὅμιλοῦν κατευθεῖαν εἰς τὴν ψυχὴν σου. Καὶ ὁ φιλόλογος ἔρχεται ἀπλῶς νὰ σὲ βοηθήσῃ εἰς τὴν γνῶσιν σου, δὲν ἔρχεται νὰ σοῦ τὴν ἐπιβάλη μετὰ τὴν νόησιν. Καὶ αὐτὸς ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν λατρευτικὴν συγκίνησιν, καὶ αὐτὸς ζῆ τὴν προσευχὴν, τὴν ἀνάτασιν, τὴν τάσιν πρὸς ἑνώσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ρίπτει τὸ ἀσθενὲς φῶς τῆς γνώσεως εἰς τὴν ψυχὴν σου, ὅπου αἰσθάνεται νὰ φωτίζη καὶ νὰ λάμπῃ τὸ ἀκατάλυτον φῶς τῆς θείας γνώσεως.

Β'.

Εἰς τὴν σύντομον ἀνασκόπησιν τοῦ θέματός μας πρέπει νὰ διαστείλωμεν εὐθύς ἀμέσως μεταξὺ θρησκευτικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως. Διότι ἡ θρη-

σκευτικὴ ποίησις τῶν Βυζαντινῶν—αὕτη μᾶς ἐνδιαφέρει—ἀποβλέπει εἰς τὴν διήγησιν θρησκευτικῶν θεμάτων καὶ τὴν ἔξαρσιν θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἀτόμων, τῶν ὁποίων πλημμυρεῖ ἡ ψυχὴ ἀπὸ ἔρωτα θεϊκὸν καὶ τάσιν ἐξομολογητικὴν. Κλασσικὰ παραδείγματα εἶναι καὶ ἄλλοι μεταγενέστεροι ποιηταί, ἰδίᾳ ὅμως ὁ *Συνέσιος ὁ Κυρηναῖος* καὶ ὁ *Γρηγόριος ὁ Θεολόγος*. Ὑψιπέται, μεγαλόπνοοι, ἐνθουσιῶντες, ἐξέφρασαν τὸν ἴδιον ταλανισμόν, τὴν ἰδίαν θρησκευτικὴν βίωσιν, τὸν ἀτομικὸν τῶν θρησκευτικῶν πόθον, προσηυχήθησαν πρὸ παντὸς ὡς λόγοι. Ἐνῶ οἱ πρῶτοι ἀνώνυμοι ποιηταὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ὁ συνθέτης τοῦ αἰωνίου ἐκείνου «ἐπιλυχνίου ὕμνου», τοῦ θεωρουμένου παλαιότερου τῆς Ἐκκλησίας μας, ὁ ὁποῖος ἄρχεται μετὰ τὰς λέξεις «*Φῶς ἰλαρόν*», ἐνῶ αὐτοὶ ἔγραφον διὰ τὸ σύνολον, ἀπλᾶ, εἰς καταληπτὴν γλῶσσαν καὶ εἰς μέτρα νέα, μὴ ἀκολουθοῦντα τὴν ἀρχαίαν μετρικὴν, οἱ λόγοι ὡς ἄνω ποιητὰ Συνέσιος καὶ Γρηγόριος ἔγραψαν δι' ἑαυτοὺς εἰς ἀρχαῖζουσαν γλῶσσαν ἐπικὴν καὶ εἰς προσωδιακὰ μέτρα. Ἠκολούθησαν δηλαδὴ δρόμον ἀντικρὺς ἀντίθετον πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ τὰ ἔργα τῶν οὐτε ἀμέσως καταληπτὰ ἐγίνοντο εἰς τὸν λαόν, οὐτε καὶ αἰσθητὰ ἀπὸ ἀπόψεως μετρικῆς. Ἐπὶ πλέον ἐστεροῦντο μουσικῆς, ἡ ὁποία νὰ καταστήσῃ τὴν ἐκμάθησιν αὐτῶν εὐκολωτέραν καὶ τερπνοτέραν τὴν διάδοσιν.

Ἀπεναντίας οἱ ἕμνογράφοι τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔγραψαν μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν τους, ἀπὸ τὸν ὁποῖον βεβαίως ἐξεκινούσαν, ἀλλ' ἀπηυθύνοντο πρὸς τὸν λαόν, τὸ ἐκκλησίασμα, τοῦ ὁποίου ἐξέφραζον τὰ θρησκευτικὰ βιώματα. Οὕτω ἐγίνοντο γλῶσσα καὶ ἔκφρασις τῶν πόθων, τῶν ἐλπίδων καὶ τῆς μετανοίας τῶν προσευχομένων πιστῶν καὶ ἐξέφραζον τοὺς ταλανισμοὺς τῆς ψυχῆς τῶν, τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τῶν, τὴν ἀνάτασιν τῶν ἀερίων ἀγκαλῶν τῶν πρὸς σύλληψιν τοῦ ὑπεράτου ὄντος!

Ὅσοι ἐκ τῶν ἀκρατῶν μου εἶναι κάτοχοι τῶν ἀκολουθιῶν τῆς καθ' ἡμᾶς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ὄρθρου, τῆς λειτουργίας, τοῦ ἔσπερινοῦ, τῆς κηδείας, τῶν μυστηρίων κλπ. θὰ πρέπει νὰ γνωρίζουν ὅτι ὡς ἔχουν αἱ ἀκολουθίαι αὐταὶ σήμερον καὶ ὡς προβλέπονται διὰ τοῦ Τυπικοῦ, τῶν Μηναιῶν, τῆς Παρακλητικῆς, τοῦ Εὐχολογίου, τοῦ Ὁρολογίου, τοῦ Πεντηκοσταρίου, τοῦ Τριωδίου, δηλονότι τῶν κυριωτέρων ἐκκλησιαστικῶν λειτουργικῶν βιβλίων, δὲν ἦσαν καὶ πάντοτε, ἀρχῆθεν δηλονότι διατετυπωμένοι. Βεβαίως αἱ ἀκολουθίαι πᾶσαι ἐμορφώθησαν ἐνωρίτερα, ἀλλὰ κατ' αὐτὰς ἀνεγινώσκοντο καὶ ἐψάλλοντο κείμενα τῆς Καινῆς καὶ ἰδίᾳ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ μάλιστα ψαλμοὶ ἐκ τῶν τοῦ Δαυὶδ. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἐπλουτίσθησαν τὸ μὲν διὰ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἐκφωνήσεων τὰς ὁποίας μυστικῶς ἢ φανερῶς λέγει καὶ σήμερον ὁ ἱερεὺς, καὶ τῶν ἐκτενῶν (δεήσεων) τοῦ διακόνου, τὸ δὲ διὰ τῶν διαφόρων τροπαρίων, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν μίαν γενικὴν λέξιν, τὰ ὁποία ἤδοντο καὶ ψάλλονται ἔτι πληθυνθέντα εἰς τὰς ἀκολουθίας.

Τὰ τροπάρια ταῦτα ἔχουν τὰ ἑξῆς χαρακτηρι-

στικά. Πρῶτον εἶναι ἔμμετρα, ἀλλὰ σπανιώτατα ἀκολουθοῦν τὰ προσωδιακὰ μέτρα τῶν ἀρχαίων (τὰ στηριζόμενα ἐπὶ τῆς ποσότητος τῶν συλλαβῶν), συνηθέστατα δὲ καὶ γενικῶς τὰ *τονικά μέτρα*, κάτι ἀνάλογον πρὸς τὸν σημερινὸν ἐλεύθερον στίχον. Δεύτερον δὲ ψάλλονται εἴτε κατὰ τοὺς ὀκτῶ ἤχους τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ὅτε δηλοῦται τοῦτο, εἴτε κατὰ τινα πρότυπα, εἰρημὸς λεγόμενα, εἴτε ὡς *αὐτόμελα* καὶ *ιδιόμελα*. Τρίτον κατὰ κανόνα ἐγράφησαν εἰς ἀπλουστέραν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν *Κοινήν* τῶν Εὐαγγελίων, καὶ σπανιώτερον εἰς ἀρχαϊκώτεραν ἀττικὴν. Τέταρτον ἀνήκουν ὀλίγα μὲν εἰς ἀγνώστους ποιητὰς, τὰ πολλὰ δὲ εἰς ἐπιφανεῖς συγγραφεῖς, τοὺς ὁποίους διὰ τὸν ἄλλον τῶν εὐσεβῆ βίον ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ποιητικὸν τῶν ἔργων ὠνόμασεν ἡ Ἐκκλησία ἁγίους, ὡς ὁ *Ρωμανός*, ὁ *Ἀνδρέας Κρήτης*, ὁ *Κοσμάς* ὁ *Ἱεροσολυμίτης*, ὁ *Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός*, *Θεόδωρος ὁ Στουδίτης*, ὁ *Ἰωάννης ὁ Μανρόπου* καὶ πολλοὶ ἄλλοι.

Τέλος διακρίνομεν εἰς εἶδη τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας ποίησιν, καὶ τὰ κυριώτερα ἐξ αὐτῶν εἶναι δύο : τὰ *κοντάκια* ἢ ὀρθότερον ὕμνοι, καὶ οἱ *κανόνες*.

Γ'.

Τὸ εἶδος τῶν κοντακίων φαίνεται ὅτι εἰσήγαγεν εἰς τὴν λειτουργικὴν χρῆσιν ὁ *Ρωμανός ὁ Μελωδός*, ὑψιπέτης ποιητῆς γεννηθεὶς εἰς τὴν Ἐμεσαν τῆς Συρίας λήγοντος τοῦ πέμπτου μ.Χ. αἰῶνος καὶ ἐλθὼν εἰς Κων(ν)λιν ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Α' (—518), ζήσας δὲ καὶ ἀκμάσας εἰς τὴν αἰλὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, σύγχρονος δηλονότι τοῦ Ἰσιδώρου, τοῦ Ἀνθεμίου, τοῦ Προκοπίου, τοῦ Τριβωνιανοῦ, τοῦ Παύλου Σιλεντιαρίου κ.ἄ. μεγάλων καλλιτεχνῶν, ἱστορικῶν καὶ ποιητῶν. Ὁ *Ρωμανός* ὑπηρετεῖ ὡς διάκονος εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ἐν Βηρυτῶν καὶ ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς Κων(ν)λιν, ὅπου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μονήν τὰ Κύρον, ὅπου καὶ διὰ θαύματος ἐδέχθη τὸ χάρισμα τοῦ λόγου καὶ τῆς ποιήσεως ἀπὸ τὴν Θεοτόκον. Βεβαίως ἐν εἶδος κοντακίων προὔπηχε τοῦ *Ρωμανοῦ*, χαρακτηριστικὸν δ' ἦτο καὶ αὐτὸ τὸ ἐφύμνιον, ἢ ἐπωδὸς ἢ ὁποῖα ἐπαναλαμβάνεται μετὰ πᾶν ρυθμομετρικὸν σύστημα ψαλλόμενον. Ἄλλ' ὁ *Ρωμανός* ἔδωκεν ὁ ἴδιος τὴν ὀριστικὴν μορφήν εἰς τὸν ὕμνον, ἀπαρτίσας τοῦτον ἐξ ἐνὸς *προοιμίου*, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει ἐπιγραμματικῶς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὅλου ποιήματος, καὶ ἐξ ἀριθμοῦ τινος ὁμοτονούντων συνήθως καὶ ἰσοσυλλαβούντων ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ἐκλήθησαν *οἶκοι*. Οἱ οἶκοι εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερβοῦν τοὺς τριάκοντα. Ἡ σύλληψις τοῦ ὕμνου γίνεται ταυτοχρόνως διττῶς, καὶ ὡς ποιητικοῦ κειμένου ἐμμέτρου καὶ ὡς μουσικῆς. Καὶ τὰ μέτρα καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ προοιμίου ἀποτελοῦν ἐν σύστημα μὴ ἐπαναλαμβανόμενον, ἐνῶ τοῦ πρώτου οἴκου ἢ ρυθμοτομικῆ κατασκευῆ καὶ τὸ μέλος ρυθμίζουσι ὅλων τῶν ὑπολοίπων τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν μουσικὴν. Οἱ οἶκοι μεταξύ των συνδέονται τὸ μὲν διὰ τῆς ἀκροστιχίδος, ἢ ὁποῖα δηλοῖ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ, συνήθως «*τοῦ ταπεινοῦ Ρωμανοῦ ὁ ὕμνος*», τὸ δὲ διὰ τοῦ ἐφύμνιου (εἶδους μονοστίχου ἢ πολυστίχου ἐπω-

δῆς), εἰς τὸ ὁποῖον καταλήγει καὶ τὸ προοίμιον καὶ κάθε οἶκος.

Ἀπὸ ἀπόψεως φιλολογικῆς οἱ ὕμνοι τοῦ *Ρωμανοῦ* καὶ τῶν ἀκολουθησάντων αὐτὸν ὕμνογράφων εἶναι διαφόρων κατηγοριῶν. Πολυάριθμοι ἦσαν ὄσους ἐποίησεν ὁ *Ρωμανός* εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ τοὺς ἁγίους ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ, οἱ ὁποῖοι εἶχον ὑποθέσεις εἰλημμένας ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης (τὸν *Νῶε*, τὸν *Ἥλιον* π.χ., τὸν *Εὐαγγελισμόν*, τὴν *Γέννησιν*, τὴν *Σταύρωσιν*, τὴν *Ἀνάστασιν*, τοὺς *Ἀποστόλους*) καὶ τὰ μαρτύρια καὶ τοὺς βίους τῶν ὑπὲρ τῆς πίστεως μαρτυρησάντων εἴτε ὁσίως βιωσάντων ἁγίων (*ἅγιος Παντελεήμων*, *ἅγιος Θεόδωρος*, *ἅγιος Δημήτριος*, *ἅγιος Νικόλαος* κλπ.). Ἄλλοι ὅμως ἐκφράζουσι προσευχὰς τοῦ ποιητοῦ, τὴν ἐσωτερικὴν πάλην τοῦ ἀγωνιζομένου κατὰ τῆς ἀμαρτίας ἀνθρώπου, ἄλλοι δὲ τέλος σχεῖν ἔχουν πρὸς τελετὰς τῆς Ἐκκλησίας καὶ σύγχορα γεγονότα (εἰς *Νεοφωτίστους*, εἰς ἕκαστον σεισμόν καὶ ἐμπρησμόν κλπ.).

Ὁ *Ρωμανός* ἔγραψε περὶ τοὺς χιλίους ὕμνους, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλόκληροι ἔχουν διασωθῆ περὶ τοὺς ἑκατόν. Ἄλλὰ δὲν ἦσαν ὅλοι μουσικῶς πρωτότυποι, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀκολουθοῦν τὰ ἴχνη τῶν *ιδιομέλων*, καὶ λέγονται *προσόμοιοι*. Ἐπειδὴ δ' ὁ *Ρωμανός* ἦτο καὶ ποιητῆς καὶ μουσικός, δι' αὐτὸ ἀπεκλήθη *μελωδός*, ἐνῶ συνήθως ὕμνογράφοι λέγονται οἱ ἀκολουθοῦντες ξένα μουσικὰ πρότυπα, ἄλλ' ἔχοντες τὴν χάριν τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Αὕτη εἶναι κατ' ἐμὲ ἢ ὀρθῆ διάκρισις τῶν ὄρων.

Διατὶ ὁ *Ρωμανός* εἶναι μέγας ποιητῆς; Αὐτὸ εἶναι πρόβλημα, διότι σήμερον ὀλόκληρα ἔργα του εἰς τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν ὑπάρχουν καὶ οἱ ὀλίγοι θαυμασταὶ τοῦ ἔργου του τὸν γνωρίζουν ἀπὸ τὸν ὕμνον τῶν *Χριστουγέννων* «*Ἡ Παρθένος σήμερον—τὸν ὑπερουσίον τίκτει*», ὁ ὁποῖος ψάλλεται καὶ σήμερον εἰς τοὺς νιούς καὶ εἶναι γνωστός εἰς ὅλους τοὺς πιστούς. Εἰς τὰ λειτουργικὰ μας βιβλία θὰ εὔρη τις διὰ κάθε ἐορτὴν ἐν *κοντάκιον* (προοίμιον δηλ.) καὶ τὸν πρῶτον *οἶκον* τοῦ ὕμνου, εἴτε διότι ἄλλος οἶκος δὲν ἐγράφη (προκειμένου περὶ νεωτέρων ὕμνων), εἴτε διότι ἀπὸ τοῦ Η'—Θ' αἰῶνος ἡ Ἐκκλησία ἀντικατέστησε τὸν ὕμνον διὰ τοῦ *Συναξαρίου* καὶ τὴν θέσιν του ἔλαβε νέον εἶδος, ὁ *κανὼν*, περὶ τοῦ ὁποῖου ἐν συνεχείᾳ. Ἐκεῖνο ποῦ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι, ὅτι λόγῳ τῆς ἐλλείψεως αὐτῆς ὁ *Ρωμανός*, «ὁ πρίγκιψ τῶν μελωδῶν», ὡς ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ὁ τὸ πρῶτον γνωρίσας τὸν ποιητὴν εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καρδινάλιος *Pitra*, γινώσκειται μᾶλλον ἐκ φήμης παρὰ ἐκ τῶν ἔργων του. Ἐλάχιστοι ὕμνοι εἰς δυσεύρετα κείμενα καὶ οὐχὶ πάντοτε εἰς ἀξιολόγους κριτικὰς ἐκδόσεις, δὲν δύναται νὰ δώσουν καθολικὴν ἰδέαν τοῦ ποιητικοῦ του ταλάντου, ἐνῶ διὰ τὴν μουσικὴν του μεγαλοφυΐαν ἔχομεν σκότος, ἀγνοοῦντες ἂν καὶ αὕτη ἢ σημερινὴ μουσικὴ τῶν κοντακίων εἶναι ἢ ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσα, ἢ βέβαιοι μᾶλλον περὶ τῆς διαφθορᾶς τῆς. Τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνέλαβον μετὰ κύκλου τῶν μαθητῶν μου τὴν ἐκδοσὶν τῶν ὕμνων, μετὰ τινὰς δὲ ἑβδομάδας θὰ κυκλοφο-

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Ἀπό τινων ἐτῶν ἀσχολούμενος εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐμμέτρων Ἐπῶν Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, οὐχὶ ἀπαξ ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ ἐμιλήσω ἀναλυτικῶς καὶ νὰ δημοσιεύσω τὰς σχέσεις τοῦ Θεολόγου πρὸς τοὺς ἀρχαίους κλασικοὺς ρήτορας, φιλοσόφους καὶ ποιητάς. Καθὼς ὁ ἴδιος γράφει εἰς τὴν πρὸς Σέλευκον ἐμμετρον ἐκ τριακοσίων τριαντατριῶν στίχων ἐπιστολήν, ὀφείλομεν νὰ μελετῶμεν τοὺς ἀρχαίους σοφοὺς καὶ, ἀφίνοντες κατὰ μέρος τὴν μυθολογοῦσαν θεολογίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἄλλας τινὰς ἰδέας ἐσφαλμένας, φάσεως ἠθικοκοινωνικῆς, νὰ ἐπωφελώμεθα τῶν τεχνικῶν τοῦ λόγου καὶ τῆς ποιήσεως τρόπων καὶ νὰ παραλαμβάνωμεν ἕτι ἄληθές καὶ χρησιμὸν ἐφιλοσόφησαν. Δηλαδή τὰ ἴδια πὸν γράφει ὁ ὁμοιδεάτης συσπουδαστὴς καὶ συνεργάτης τοῦ Βασιλείου ὁ Μέγας, εἰς τὴν Παράνεσιν πρὸς τοὺς νέους «πῶς ἂν ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων».

Εἰς τὰ σοφὰ ἕως ἔργα τοῦ Βασιλείου ἢ ἐπίδρασις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων δὲν εἶναι τόσον καταφανής, ὅσον εἰς τὰ ἔργα τοῦ Γρηγορίου. Καὶ μάλιστα εἰς τὰ ποιητικά, εἰς τὰ λεγόμενα ἐμμετρα Ἐπη, συμβαίνει νὰ εἶναι καταφανεστάτη.

ὁρῆση καὶ ὁ δεύτερος τόμος ὁ ὁποῖος θὰ καταστήσῃ προσιτώτερον τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου τούτου Ἑλληνοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ποιητοῦ καὶ θὰ ἐδραιώσῃ τὴν φήμην του. Οὕτω κατιξιώθημεν νὰ προσφέρωμεν συνδυασμένην ὑπηρεσίαν καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὰ μέσα Ἑλληνικὰ Γράμματα.

Ὁ Ρωμανὸς εἶναι ὑψηλῆς, ὁ λόγος του εἶναι συγχρόνως ἀπλοῦς καὶ ὑψηλός, κεκοσμημένος ἀπὸ ἀντιθέσεις καὶ παρομοιώσεις. Ἡ γλῶσσα του εἶναι ἀπλῆ καὶ ρέουσα, ἀνάμεικτος ἀπὸ λόγια καὶ δημῶδη στοιχεῖα. Ἡ φαντασία του μεγάλη, τὸ ἀνθρώπινον στοιχεῖον ζωηρόν, οἱ διάλογοί του φυσικοί, συχνοί, ἀποδίδοντες τὴν ἀνθρωπίνην ψυχολογίαν τῶν προσώπων. Ἀποφεύγει τὰ σκοτεινὰ δογματικὰ ζητήματα, ἀκολουθεῖ εἰς τὰς κυρίας γραμμάς τῆς τὴν ἐκκλησιαστικὴν πολιτικὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας. Τοὺς ἁγίους, τὰ πρόσωπα τῆς Γραφῆς, αὐτὸν τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Θεοτόκον, τὰ παρουσιάζει ὅπως ἀκριβῶς θὰ τὰ ἐνοιῶσαν ἀπλοῖκοι θρησκευόντες καὶ ἐκκλησιαζόμενοι, φυσικῶς διαλεγόμενα, ἀποροῦντα, κινούμενα ψυχολογικῶς εἰς τὴν αὐτὴν στάθμην τοῦ ἐκκλησιασματος. Ἐξ ἄλλου πλούσιον ἐσωτερικὸν προσωπικὸν στοιχεῖον, τοῦ ἁμαρταλοῦ ἀνθρώπου, τοῦ πονεμένου, τοῦ ζητούντος τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἀνάπαυσιν, τοῦ ἀνατείνοντος τὰς χεῖρας πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα, τοῦ ἐξομολογουμένου τὸν ψυχικὸν ταραχὸν καὶ ἀναζητούντος τὴν ἔνωσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ τὴν λύτρωσιν διὰ τῆς προσευχῆς.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΛΑΚΗΣ

Τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας
τοῦ Ἀθηνῆσι Πανεπιστημίου

Εἶναι δὲ αὐτὰ δέκα καὶ ὀκτὼ χιλιάδες περίπου στίχων καὶ διαιροῦνται εἰς Δογματικά, Ἠθικά, Ἱστορικά, Ἐπιγράμματα καὶ Ἐπιτάφια, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὸ δράμα «Χριστὸς Πάσχων», τὸ ὁποῖον κατὰ πλειοψηφίαν ἢ νεωτέρα κριτικὴ θεωρεῖ ξένον τῷ Γρηγορίῳ, προῖδν ἀγνώστου καὶ κατωτέρας ποιότητος ποιητικοῦ καλάμου τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος. Εἶναι δὲ πολὺ εὐχάριστος ἡ μελέτη αὐτῶν τῶν Ἐπῶν, διὰν μάλιστα ἀσκηθῇ ὁ ἀνγνωστὴς εἰς τὸ ἰδιάζον στρυφνὸν καὶ πῶς ἰδιόρρυθμον ὕφος τοῦ Γρηγορίου καὶ σχηματῆσιν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εὐρίσκεται πρὸς μεγαλοφυοῦς ἑλληνοχριστιανοῦ συγγραφέως, ὁ ὁποῖος συνδυάζει χριστιανισμόν καὶ ἑλληνισμόν, Γραφήν Ἀγίαν μὲ ἐθνικοὺς ρήτορας, ποιητὰς καὶ φιλοσόφους. Δαδὶδ καὶ Ὅμηρον, ἐν γένει συναδελφώσαντα ἔξω καὶ ἔσω σοφίαν. Προπάντων εἰς τὰ ἐμμετρα προβάλλει ὁ δραματικὸς Εὐριπίδης. Ὁ φιλοσοφῶν ἀπὸ σκηνῆς μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, ἐστάθη καὶ ὁ ἀγαπητότατος ποιητὴς τοῦ Γρηγορίου. Τὸν ἐκτιμᾷ ὁ Ναζιανζηνὸς ὑπερεχόντως, τὸν μιμεῖται καὶ τὸν ἀντιγράφει, ἐν πολλοῖς, ὅπως εἰ μεγάλοι τεχνίται τοῦ λόγου τοὺς ὁμοίους των. Ὅχι μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπερασπίζει, κατηγορούμενον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ δεινῶς σατυριζόμενον.

Περὶ τῶν φιλολογικῶν σχέσεων Εὐριπίδου καὶ Γρηγορίου — γνωστῶν, ἄλλως τε, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς — λεπτομερείας ἐδημοσίευσαν εἰς τὸ πρὸ τετραετίας ἐκδοθὲν ἐν Θεσσαλονικῆ ἔργον μου «Ἠθικά Ποιήματα». Ἐκεῖ, εἰς τὰ Ἐπιλεγόμενα, ἐμιῶν περὶ τῶν ποιητικῶν σχέσεων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Εὐριπίδου, τοῦ σοφοῦ δραματοποιῦ καὶ παρατάσσω παράλληλα χωρὶς, φράσεις, λέξεις καὶ ἰδέας, ὅσας ἢ ἀσθενῆς μνήμη μου εἶχε προχείρως συνάξει.

Τελευταίως ἕως, διεξερχόμενος τοὺς Βατράχους καὶ τὰς Νεφέλας τοῦ Ἀριστοφάνους, ἀνεκάλυψα ἐνδιαφέροντα σημεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται πόσον καλὰ ἐγνώριζε καὶ τὰ ἔργα τοῦ εὐφροεστάτου κωμωδοποιῦ τῆς ἀρχαιότητος ὁ «γέρων κύκνος» τῆς Ναζιανζοῦ καὶ πόσον καὶ ἐκ τούτου ὠφελήθη, μὴ στερούμενος, ἄλλως τε, καὶ αὐτὸς σατυρικῆς τινος ἰδιοσυγκρασίας.

Οὕτω, εἰς τοὺς Βατράχους (στῖχ. 755) ὁ ἀκόλουθος τοῦ Διονύσου Ξανθίας ἐρωτᾷ τὸν Ἀπόλλωνα, τί εἶναι ἡ ὀχλοβοή πὸν λαμβάνει χώραν εἰς τὸν Ἄδην. Καὶ πληροφορεῖται, ὅτι ζήτημα μέγα ἐξετήκωσε τοὺς νεκροὺς καὶ διεξάγεται, μετὰ φωνῶν καὶ ὀργῆς, συζήτησις περὶ Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου, ποῖος δηλαδή εἶναι ἀνώτερος εἰς τὴν δραματικὴν τέχνην καὶ, ἐπομένως, ποῖος ἐκ τῶν δύο ἔχει δικαίωμα νὰ τρέφεται εἰς τὸ Πρυτανεῖον καὶ νὰ ἐνθρονίζεται κοντὰ εἰς τὸν Πλούτωνα ἐν τῷ Ἄδῃ. Τὸν θρόνον αὐτὸν κοντὰ εἰς τὸν Ἄρχοντα τοῦ Ἄδου κατεῖχεν ἔως τότε ὁ Αἰσχύλος. Ὅταν ἕως κατέβη ἐκεῖ ὁ Εὐριπίδης, ἐνεθρονίσθη, ἐπιλέγει ὁ κωμωδοποιός, ὑπὸ τὰς ἐπευφημίας τῶν μυριάδων θαυμαστῶν του, οἱ ὁποῖοι ἦσαν, κατὰ τὸν Ἀριστοφάνην, εἰς τὴν ἄνω ζωὴν καὶ τὴν κάτω, οἱ λωποδύται, οἱ κλέπται, οἱ βαλλαντιοτόμοι, οἱ πατραλοῖαι, οἱ τυμωρῦχοι, οἱ τοιχωρῦχοι καὶ ὅσοι ἄλλοι θαυμασταὶ τῶν σοφιστικῶν

ἀντιλογιῶν, λυγισμῶν καὶ στρόφων τοῦ ποιητοῦ τῆς Φαίδρας καὶ τῆς Μηδείας!

Διὰ τὴν παύση ἢ ὀχλοβοή, ὁ Πλούτων ἀπεφάσισε νὰ στήσῃ ποιητικὸν ἀγῶνα, ὅπου νὰ συγκριθοῦν οἱ ἐμφανιζόμενοι ὡς μνηστῆρες τοῦ θρόνου καὶ νὰ ἐξετασθῇ ἡ τέχνη ἑκατέρου. Ἡ ποίησις λοιπὸν θὰ ζυγισθῇ μετὰ ζυγαριά! Μετὰ ἀλφάδια καὶ πήχεις θὰ ἐξετασθῇ τὸ πρᾶγμα, ὡς νὰ πρόκηται νὰ κάμουν τοῦδλα...

Ὁ χορὸς συνιστᾷ εἰς τὸν Εὐριπίδην νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου, ὁ δὲ Διόνυσος ἀρχίζει τὴν συζήτησιν μετὰ αὐτόν, ἔπειτα δὲ μετὰ τὸν Αἰσχύλον, ἐπεμβαίνοντος ἐνίοτε τοῦ χοροῦ. Ὁ Ἀριστοφάνης δαπνᾷ πρᾶγματι πολὺ πνεῦμα εἰς βᾶρος πάντοτε τοῦ Εὐριπίδου, τοῦ ὁποῦο ἐυφύεστατα διακωμῶδει ἰδέας, λέξεις καὶ φράσεις. Ἐπὶ παραδείγματι: Λέγει ὁ Εὐριπίδης εἰς τὸν Διόνυσον καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς συζήτησεως τῷ ὑπενθυμίζει, ὅτι ὄρκισθη εἰς τοὺς θεοὺς νὰ τὸν βραβεύσῃ. Ἐκεῖνος ἀπαντᾷ «Ἡ γλῶσσ' ὁμῶμοκεν, Αἰσχύλον δὲ αἰρήσομαι» κατὰ παραφθῆν τοῦ εὐριπιδείου στίχου «Ἡ γλῶσσ' ὁμῶμοκεν ἢ δὲ φρῆν ἀνώμοτος» (= ἡ γλῶσσα μου ὄρκισθη ἄλλ' ὁ νοῦς μου ὄχι).

Ὁ Εὐριπίδης ἔπειτα ἐρωτᾷ τὸν Διόνυσον: Αἰσχιστον ἔργον διαπράξας, πῶς με ἀτενίζεις; ἐντὸς ὀλίγου θὰ με ἴδῃς νεκρόν! Εἰς αὐτὰ ἀπαντᾷ ἐκεῖνος μετὰ στίχους δύο τοῦ Εὐριπίδου, ὧν τὸν πρῶτον ἐπαναλαμβάνει, εἰς δὲ τὸν δεύτερον παρῶδει καὶ ἐμπνέει:

Τίς δ' εἶδεν εἰ τὸ ζῆν μὲν ἔστι κατθανεῖν

τὸ πνεῖν δὲ δεῖπνεῖν, τὸ δὲ καθευθεῖν κώδιον! (στ. 1477)

(= Ποιὸς ξεύρει ἂν ἡ ζωὴ δὲν εἶναι θάνατος, ἢ ζωὴ φαγοπότι καὶ ὕπνος ἢ προδία!)

Σατυρίζονται αἱ περὶ ζωῆς καὶ θανάτου φιλοσοφικαὶ ἐκφράσεις τοῦ Εὐριπίδου εἰς τὸ δράμα Πολύιδος:

Τίς οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μὲν ἔστι κατθανεῖν

τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν, ὄπν' ἔν δὲ τὸ κατθανεῖν.

(= Ποιὸς ξεύρει ἂν ἡ ζωὴ δὲν εἶναι θάνατος, ὁ θάνατος θὲ ζωὴ, ὕπνος δὲ ὁ θάνατος), στίχοι ὑπενθυμίζοντες τὸν Ἀμλετ τοῦ Σαίξπηρ:

θάνατος ὕπνος! ὕπνος, ἴσως ὄνειρα,
ἰδοὺ ἢ δυσκολία! Ποῦτα ὄνειρα θέλουν ταράσσει
τὸν ὕπνον τοῦ θανάτου, ὅταν τὴν τύρην
ἀποσειρωμέναν αὐτὴν τοῦ κόμου! Τοῦτο μᾶς
ἐμπνέει δισταγμοῦς.

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἕμως, ὁ φιλολογώτερος τῶν Πατέρων τοῦ αἰῶνος, ἐθαύμαζε τὸν ἀπὸ σκηπτικῆς φιλοσοφοῦντα Εὐριπίδην. Δι' εὐνοήτους μόνον λόγους δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομά του, εἰμὴ εἰς ὀρισμένης περιπτώσεως. Εἰς τὸν πρὸς πολυόρκους διάλογον (στίχ. 264) ἀναφέρει π. χ. τὸν στίχον, Ἡ γλῶττ' ὁμῶμοκεν ἢ δὲ φρῆν ἀνώμοτος, χωρὶς ὅμως νὰ προσθέσῃ ὅτι εἶναι εὐριπιδεῖος, διότι τὸ περιεχόμενον τοῦ στίχου δὲν εἶναι ἠθικὸν καὶ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ὡς κατηγορία κατὰ τοῦ Εὐριπίδου, ἐνῶ δὲν ἐκφράζει γνώμην τοῦ τραγικοῦ, ἀλλὰ ἀπλουστάτα εὐφυᾶ ἀπάντησιν τοῦ δραματικοῦ προσώπου εἰς τὴν Φαίδραν.

Γράφων πρὸς τὸν Νύσσης Γρηγόριον, ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Εὐριπίδου. Εἶναι ἡ ἐνδεκάτη ἐπιστολή, ὅπου ἀναγινώσκωμεν: «Οὐκ ἐπαινοῦσι σου τὴν ἀδοξον εὐδοξίαν καὶ τὴν κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὰ χεῖρω ροπήν καὶ τὴν κακίστην δαιμόνων ἢν φησιν Εὐριπί-

δης φιλοτιμίαν». Ἐπίσης εἰς τὸ δέκατον Ἡθικὸν Ἔπος, Περὶ ἀρετῆς, τρίς ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ δραματικοῦ, 1) εἰς τὸν στίχον 328

Ἰαμβον εἰπὼν καιρῖον ἐξ Εὐριπίδου

2) εἰς ἄλλον στίχον, ὅπου ὀνομάζει αὐτὸν σοφώτατον, προφανῶς δεχόμενος τὴν παλαιὰν γνώμην, ὅτι σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δ' ἀπάντων σοφώτατος Σωκράτης, καὶ 3) εἰς τὸν στίχον 339, ὅπου ἐκφράζει τὴν γνώμην, ὅτι ἄξιός νὰ βραβευθῇ εἰς τὸν διαγωνισμόν εἶναι ὁ Εὐριπίδης.

Λέγει λοιπὸν εἰς τὸν Σοφοκλέα:

Σὺ μὲν ἄξιός δοκῆς ζητεῖν, ἔμοι γε,
λαμβάνειν δὲ (ἄξιός ἐστιν) Εὐριπίδης.

Ὅλα αὐτὰ, προπαντὸς δὲ τὸ τελευταῖον, εἶναι ἀπάντησις εἰς τὸν διαγωνισμόν τῶν Βατράχων τοῦ Ἀριστοφάνου, κυρίως, διότι ἴσως καὶ τινες ἄλλοι νὰ ἔγραφαν ἕμοια περὶ Εὐριπίδου.

Ἀριστοφάνην ὑπενθυμίζουν καὶ ἄλλα τοῦ Γρηγορίου. Εἰς τὸν Ἐπιτάφιον εἰς τὸν Μ. Βασιλείον λέγει: Ὁ Βασιλείος εἶχεν ὡς ἡδονὴν τὸ μὴ μετέχειν οὐδεμιᾶς ἡδονῆς! Ὁ δὲ Ἀριστοφάνης εἰς τὰς Νεφέλας λέγει: Νὰ θεωρῆς ἐντροπὴν τὸ ἐντρέπεσθαι! Ὁ Γρηγόριος πάλιν γράφει εἰς τὸ 24ον Ἡθικὸν Ἔπος: Νὰ με ὀρκισθῆς, ὅτι δὲν θὰ ὀρκισθῆς ποτέ. Κατὰ τινα ἀπομίμησιν βεβαίως τοῦ Ἀριστοφάνου, γράψαντος: Ἐκατὸν φορὰς ὀρκίζομαι διότι δὲν ὀρκίζομαι (ὀρκιζόμενος εἰς ἀνυπάρχουσ θεοὺς). Ἐπίσης εἰς τὸ 12ον Ἱστορικὸν Ἔπος, ὁ Ναζιανζηνὸς παρατάσσει εἰκοσιοκτῶ (ἀρ. 28) μὴ κολακευτικὰ ἐπίθετα, χαρακτηρίζων τοὺς συναδέλφους του. Εἶναι σχῆμα λόγου, μὴ ἀπαντῶμενον εἰς κανένα ἄλλον ἀρχαῖον, ἐξ ὧν ἀνεγνώσα, συγγραφεὴς ἢ ποιητὴν, ἐκτὸς τοῦ Ἀριστοφάνου, ὁ ὁποῖος παρατάσσει δεκαοκτῶ ὕβριστικὰ ἐπίθετα κάπου εἰς τὰς Νεφέλας, ὡς δὲν με ἀπατᾷ ἢ μνήμη.

Καὶ τίς οἶδε πόσα ἀκόμη παράλληλα θὰ ἀνεκαλύπτοντο, ἐὰν εἰδικώτερος ἐμοῦ, φιλολογῶν θεολόγος ἢ θεολογῶν φιλόλογος, ἀνελάμβανε νὰ ἐξεύρῃ ὅλας τὰς σχέσεις τοῦ Γρηγορίου καὶ ἀρχαίων. Τοιαύτην ἐργασίαν ἔφερον εἰς πέρας μόνον εἰς τὴν Τεουμπνερικὴν ἐκδοσιν (1885) τοῦ «Χριστοῦ Πάσχοντος» γερμανοὶ φιλόλογοι, δημοσιεύσαντες ἐν προλεγομένοις τῆς ἐκδόσεως ἐν πρὸς ἐν ὅλα τὰ παράλληλα Γρηγορίου καὶ τῶν τριῶν μεγάλων τραγικῶν.

† Ὁ Κυδωνιῶν ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Δὲν δυνάμεθα νὰ στηριζώμεθα ἐπὶ αἰσθημάτων ἀσφαλῆστρον ἢ ἐπὶ τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης.

*

Τὸ νὰ διδῇ τις ἐλεημοσύνην εἰς τοὺς πτωχοὺς ὁμοιάζει πρὸς τὴν σποράν. Ὁ σπεῖρων πολλὰ, θὰ θερίσῃ πολλὰ.

*

Ὅπως τὰ ὕδατα ρέουν ἐκ τῶν ὀρέων πρὸς τὰς κοιλάδας, οὕτω καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ κατέρχεται ὄχι πρὸς τοὺς ὑπερηφάνους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ταπεινοὺς.

*

Ἡ εἰς τὸν Χριστὸν πίστις φωτίζει τὸν νοῦν, ὥστε νὰ σκέπταιται ὀρθῶς, καὶ θερμαίνει τὴν καρδίαν, ὥστε νὰ θέλῃ τὸ ἀγαθόν.

ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ (779)

Περὶ τῆς ψήφου τῶν Κληρικῶν

Ἀριθ. Πρωτ. 2728 Ἀθήνησι τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1954
Πρὸς τοὺς Σεβ. Ἱεράρχας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Ἡ Ἱερά Σύνοδος λαβοῦσα ὑπ' ὄψει, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Ἑλλήνων γενομένην, κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον τοῦ λήγοντος ἔτους, συζήτησιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ψήφου τῶν κληρικῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ τότε ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Ὑπουργοῦ, ὅπως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου γνωσθῇ αὐτῷ ἡ γνώμη τῆς Ἐκκλησίας, ἤχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ διαβιβάσῃ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν τὸ ὑπ' ἀριθμ. 840/574/23 Μαρτίου ἐ.ξ. ἔγγραφον αὐτῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Κυβέρνησιν, διὰ τὴν πρότασιν εἰς τὴν Βουλὴν περὶ παραχωρήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου εἰς τὸν Ἱερόν Κλήρον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ ἀναγνωρίσει τῶν ἀδιαμφισβητήτων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸ Ἔθνος, καὶ ἐγνώρισε ταῦτοχρόνως, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ψήφου τῶν Κληρικῶν ἀνάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἐνώπιον τῆς ὁποίας θὰ ἀχθῇ εἰς τὴν πρώτην προσηλὴ αὐτῆς συνέλευσιν.

Ἡ ἀπαγορευτικὴ περὶ τῆς ψήφου τῶν κληρικῶν διάταξις ἀφῆρθέη ἐκ τοῦ σχετικοῦ ἐκλογικοῦ νόμου, ἀλλ' οὗτος διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τυγχάνει ὑπὸ αἵρεσιν, συνφθὰ τῷ διαληφθέντι πρὸς τὰ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν Συνοδικῶ ἔγγραφῳ.

Ὅθεν, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἵνα, ἔχοντες ταῦτα ὑπ' ὄψιν ὑμῶν, διαβιβάσῃτε, χωρὶς καθυστέρησιν, τὰς δεούσας ὁδηγίας πρὸς τὸν παρ' ὑμῖν Ἱερόν Κλήρον, διὰ τῶν ὁποίων νὰ γνωρίζετε αὐτῷ, ὅτι ἡ ἐκ τοῦ ἐκλογικοῦ νόμου γενομένη ἀπάλειψις τῆς ἀπαγορευτικῆς διατάξεως περὶ τῆς ψήφου τῶν κληρικῶν δὲν συνεπάγεται τὸ δικαίωμα τῆς ψηφοφορίας αὐτῶν, ὡς ἐκλεγόντων ἢ ἐκλεγομένων, πρὸ τῆς ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας σχετικῆς ἀποφάσεως, καὶ ὅτι πᾶσα ἀνάμιξις τῶν κληρικῶν εἰς τὰς ἐκλογὰς ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου, ἥτις, ὡς ἐλέχθη, θὰ θέσῃ τὸ ζήτημα τῆς ψήφου τῶν κληρικῶν ὑπ' ὄψιν τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ἡ ὁποία θὰ ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ θεμελιώδους σημασίας καὶ σπουδαιότητος ζητήματος τούτου, συνφθὰ τῷ Α.Ν. 671/43 (ἄρθρον 3) «περὶ Καταστατικοῦ χάριτος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

- † Ὁ Ἀθηνῶν ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Πρόεδρος
- † Ὁ Θεσσαλονίκης ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ
- † Ὁ Κασσανδρείας ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ
- † Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ
- † Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
- † Ὁ Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριεφρσάλων ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ
- † Ὁ Παροναξίας ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ
- † Ὁ Πολυανῆς καὶ Κιλκισίου ΙΩΑΚΕΙΜ
- † Ὁ Τρίκκης καὶ Σταγῶν ΔΡΟΘΕΟΣ
- † Ὁ Ἐδέσσης καὶ Πέλλης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ
- † Ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
- † Ὁ Νευροκοπίου καὶ Ζιγνῶν ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς
Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Θέμελης

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Περὶ μὴ χρησιμοποίησεως τῶν Ἱ. Ναῶν ὡς καταστημάτων ψηφοφορίας

Ἀριθ. Πρωτ. 23250 Ἐν Ἀθήναις τῇ 9-4-1954
Ἐγκυκλ. 25

Πρὸς τοὺς κ. κ. Γενικοὺς Διοικητὰς
καὶ Νομάρχας τοῦ Κράτους

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ φέρωμεν εἰς γνῶσιν ὑμῶν τὰ κάτωθι:

Τὸ Ὑπουργεῖον, οὐχὶ ἀπαξ κατὰ τὸ παρελθόν, ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ συγκεκριμένων περιπτώσεων, κατὰ τὰς ὁποίας αἱ κατὰ τόπους Διοικητικαὶ Ἀρχαὶ ὥρισαν, ὅπως χρησιμοποιηθῶσιν Ἱεροὶ Ναοὶ ὡς καταστήματα ψηφοφορίας εἰς βουλευτικὰς ἢ δημοτικὰς καὶ κοινοτικὰς ἐκλογὰς ἢ δι' ἄλλους παρεμφερεῖς σκοπούς, ὑπέμνησεν ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ ἀποφεύγεται, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ Ναοὶ ἀποτελοῦν ἱερὰς χώρους προωρισμένους διὰ τὴν θείαν Λατρείαν.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ νομοθέτης, διὰ τῆς διατάξεως τοῦ ἄρθρου 43 παρ. 2 τῆς περὶ ἐκλογῆς Βουλευτῶν κωδικοποιημένης νομοθεσίας (Β.Δ. 15/16 Ὀκτωβρίου 1952), ἐπέτρεψε τὴν κατὰ τὰς ἐκλογὰς χρησιμοποίησιν Ναῶν διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ψηφοφορίας, ἀλλὰ τοῦτο ἐν ἐσχάτῃ μόνον ἀνάγκῃ, ἥτοι ἐν ἀπολύτῳ ἐλλείψει ἢ ἀνεπαρκείᾳ δημοσίων, δημοτικῶν ἢ κοινοτικῶν καταστημάτων ἢ καταλλήλων δημοσίων κέντρων.

Ἦδη, λαβόντες γνῶσιν συγκεκριμένον περιστατικὸν χρησιμοποίησεως Ναῶν ὡς καταστημάτων ψηφοφορίας κατὰ τελευταίαν ἀναπληρωματικὴν ἐκλογὴν, κατόπιν ἔγγραφου τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπανερχόμεθα πάλιν ἐπὶ τοῦ θέματος, μὲ τὴν σύστασιν ὅπως εἰς τὸ μέλλον μὴ χρησιμοποιηθῶσιν οἱ Ἱεροὶ Ναοί. Ἄλλωστε, καὶ εἰς τὰς μικρὰς ἀκόμη κοινότητας δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ψηφοφορίαν τῶν ἐκλογέων τὸ κοινοτικὸν κατάστημα ἢ σχολεῖον ἢ καὶ δημοσία κέντρα (καφενεῖα κλπ.), τὰ ὁποία ὡς γνωστὸν παραμένουν κεκλεισμένα, καὶ νὰ ἀποφευχθῇ ὁπωσδήποτε ἡ χρησιμοποίησις τῶν Ἱερῶν Ναῶν.

Ἐπειδὴ δὲ εἶναι πιθανὸν εἰς τὰ συνεστημένα ἤδη κατὰ τὰς οἰκείας διατάξεις τῆς ἐκλογικῆς νομοθεσίας ἐκλογικὰ τμήματα νὰ ἔχουν ὀρισθῇ καὶ Ἱεροὶ Ναοὶ ὡς καταστήματα ψηφοφορίας, παρακαλοῦμεν ὅπως λάβητε ἀπὸ τοῦδε σχετικὴν μέριμναν, ἐπὶ τῷ τέλει ἵνα ἐπέλθουν ἐγκαίρως αἱ δέουσαι μεταβολαί, ὀριζόμενων ἄλλων δημοσίων, δημοτικῶν ἢ κοινοτικῶν καταστημάτων ἢ κέντρων διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ψηφοφορίας εἰς μελλοντικὰς ἐκλογὰς.

Ὁ Ὑπουργὸς
Π. Λυκουρέζος

Ὁ Ἱερεὺς δὲν πρέπει νὰ νομίζῃ, ὅτι οἱ πιστοὶ εἶναι ἀγρότεροι καλλιεργεῖ πρὸς ἕξιον ὄφελος.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

'Η 28η 'Οκτωβρίου.

Και κατά τὸ ἔτος τοῦτο ὁ εὐσεβὴς ἑλληνικὸς λαός, πρωτοστατούσης τῆς Ἐκκλησίας του, ἔφαλε τῷ Κυρίῳ Παντοκράτορι τὰ ἐπινίκεια, ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἱστορικής ἐκείνης ἀρνήσεώς του ὅπως ὑποταχθῆ εἰς τὴν βάρβαρον βίαν σιδηροφράκτου ἐπιδρομέως. Καὶ ἔμελε γηθοσύνης τὰ εὐχαριστήρια τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ, ὑπὸ τὴν ἱεράν Σκέπην τῆς Ὁποίας καὶ ἐδιδάχθη ἅπαξ, ἔτι διὰ τῶν πιστῶν τῆς Ἑλλάδος, τὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος ὁ κόσμος ὀλόκληρος καὶ διεσώθη ἅπαξ ἔτι, τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος ἀπὸ τῆς κατ' αὐτοῦ ἐνοσηψίας κεραινοβόλου συμφορᾶς τῆς ἐπακολουθησάσης τὴν ἄνθρωπον ἐπίθεσιν τριπλῆς ξενικῆς κατοχῆς. Ἄλλ' ἄς ὑπομνησθῆ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ὅτι καὶ ἐν εἰρήνῃ ἔχομεν ἀνάγκην τῆς θείας ἀρωγῆς, ἵνα φανῶμεν ἄξιοι τῶν θαυμασίων, δι' ὧν ἐλαμπρύνθη ἡ πρόσφατος αὕτη ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι καὶ οἱ ἐν εἰρήνῃ ἀγῶνες πρὸς διατήρησιν καὶ ἀξιοποίησιν τῶν κεκτημένων εἶναι ἐπίστευσις λίαν τραγεῖς, διὰ δὲ τοὺς ἡθικῶς ἀδυνάτους καθίστανται οὐχὶ σπανίως δυσβάστακτοι.

'Ανάγκη ἰδιαιτέρας προσοχῆς.

Καὶ γίνεται μὲν λόγος πολὺς περὶ τῶν εἰρημικῶν ἔργων τῆς οὕτω καλουμένης ἀνασυγκροτήσεως», τῆς ἀνεγέρσεως, δηλὸν ὅτι, τῶν ἐκ τοῦ πολέμου ὑλικῶν ἔρειπίων καὶ τῆς ἀνασυντάξεως καὶ ἀναδιοργανώσεως τῶν παραγωγικῶν τῆς χώρας δυνάμεων, χάριν τῆς ὁποίας τοσαῦται καὶ τηλικαῦται κατεβλήθησαν καὶ καταβάλλονται ἀγασταὶ προσπάθειαι. Δέον ὅμως νὰ μὴ λησμονῆται ποτέ, ὅτι οἰαδήποτε καὶ ὅσονδήποτε ἐπιτυχῆς ὑλικῆ ἀνασυγκρότησις, οὐδαμῶς δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀσφαλὴς καὶ βιώσιμος, ἂν ἐν τῆς παραλλήλου ἀποκαταστάσεως τῶν πνευματικῶν καὶ ἡθικῶν ἀξιῶν, ὅπου ἔνεκα τῶν δεινῶν τοῦ προσφάτου παρελθόντος περιστάσεως ἢ καὶ ὑπὸ τὴν πνοὴν τῶν λεγομένων νεοτέρων ρευμάτων, ἔχουσιν αὐταὶ κλονισθῆ. Διὰ δὲ ν' ἀμβλυωθῶσιν ἐνώπιον τοῦ γεγονότος, ὅτι εἰς τὸν κλονισμὸν τοῦτον ὀφείλεται ἡ δημιουργία καὶ τῶν, περὶ ὧν ἡ σημερινὴ μέριμνα, ὑλικῶν ἔρειπίων; Ὅθεν ἰδιαιτέρα ὄλως προσοχὴ δέον παρ' ἀπάντων νὰ καταβληθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἡθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀνασυγκροτήσεως, ἣτις εἶναι δυνατὴ μόνον διὰ τῆς παρὰ τῷ λαῷ ἐμπεδώσεως τοῦ ἀληθοῦς χριστιανικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐν τῷ πνεύματι τοῦτου ἀνατροφῆς καὶ διαπαιδαγωγήσεως τῆς νέας γενεᾶς.

'Ἐπὶ μιᾶς ἀνακριβείας.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς δεξιώσεως τοῦ Ἀυτοκράτορος τῆς Αἰθιοπίας, ἐγράφη πρό τινος, ὅτι «ἀπὸ τοὺς ἐκπροσώπους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Κράτους» ἐτονίσθη, ὅτι οὗτος «εἶναι ὀρθόδοξος» καὶ παρατηρήθη, ὅτι τοῦτο ἦτο «ἄτοπον». Ὅφειλομεν ν' ἀνιπαρηγόσωμεν, ὅτι ἡ περὶ τοῦ «ἄτοπου» κρίσις θὰ ἦτο ὀρθή, ἂν ἠλήθευεν ἡ ταύτην προκαλέσασα πληροφορία. Ἡ πληροφορία ὅμως αὕτη, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον ἀφο-

ρῶ τοὺς ἐκπροσώπους τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν δεξιῶσιν, εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν ἀνακριβής. Διότι εἶναι ἀπολύτως βέβαιον, ὅτι ὑπ' οὐδενὸς ἐκπροσώπου τῆς Ἐκκλησίας ἀπεκλήθη «ὀρθόδοξος» ὁ Ἀυτοκράτωρ, ὅστις εἰς δύο μόνον σημεία τῆς ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῶν Ἀθηνῶν τελεσθείσης Δοξολογίας, εἰς τὰς ἐπευφημίας καὶ εἰς τὸν Πολυχρονισμόν, ἀποκληθεὶς ἁπλῶς «εὐσεβέστατος», ἐν γενικῇ πάντοτε ἐννοίᾳ, εἰς πάσας τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ἀπεκαλεῖτο πάντοτε «εὐλαβής» ἢ «θεοσεβής». Γνωρίζομεν μόνον ὅτι καὶ ἐν προκειμένῳ εἶδεν εἰς τὸν ἡμέρησιον τύπον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος πλήθος δημοσιογραφικῶν μαγαριτῶν, ὅπως ἐκεῖνοι, οἵτινες εἶναι, δυστυχῶς, συνηθέστατοι παρ' ἡμῖν καὶ οἵτινες δὲν ἦτο δυνατόν καὶ τώρα νὰ λείψουν. Τοῦτο δὲ συμβαίνει, διότι οὐδέποτε σχεδὸν οἱ πάντες «πετώντι καλάμῳ» γράφοντες εἰς τὰς ἐφημερίδας συμβουλευόμενοι εἰδικόν τινα, δόσας πρόκειται ν' ἀναφερθῶσιν εἰς ἐκκλησιαστικὰ καὶ θρησκευτικὰ ζητήματα ἢ νὰ χρησιμοποιήσωσιν ὄρους σχετικούς, ὧν ἀγνοοῦσι συνήθως τὴν σημασίαν. Ἄλλ' ἐπὶ τοῦ θεμελιώδους τούτου ἀτόπου κατ' ἐπανάληψιν ἠσχολήθη ἡ παρούσα στήλη.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Τῇ 19ῃ τοῦ παρελθόντος μηνὸς Ὀκτωβρίου, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σπυρίδωνος, συνήλθεν εἰς πρώτην αὐτῆς συνεδρίαν ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς 100ῆς Συνδικτικῆς Περιόδου (1954-1955), ἀπαρτιζομένη ἐκ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμονος (Ἀντιπροέδρου), Κασσανδρείας κ. Καλλινίκου, Καλαβρύτων κ. Ἀγιαλαίας κ. Ἀγαθονίκου, Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου, Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων κ. Κυρίλλου, Παροναξίας κ. Ἀμβροσίου, Κερκύρας καὶ Παξῶν κ. Μεθοδίου, Πολυανθῆς καὶ Κιλκισίου κ. Ἰωακείμ, Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Δωροθέου, Ἐδέσης καὶ Πέλλης κ. Διονυσίου, Σερβίων καὶ Κοζάνης κ. Κωνσταντίνου καὶ Νευροκοπίου καὶ Ζιχνῶν κ. Ἀγαθαγγέλου. Μετὰ τὴν κεκανονισμένην ἱεράν τελετὴν ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος, κηρύσσων τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἱ. Συνόδου, ἐποίησατο γενικὴν ἀνασκόπησιν καὶ κριτικὴν τὸ ἔργον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Ἀυτοκεφάλου (1833) μέχρι τῆς σήμερον καὶ ἐξέθηκε τὰ σημερινὰ προβλήματα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀκολουθῶν λαβὼν τὸν λόγον ὁ παριστάμενος Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Θρησκευμάτων καὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας κ. Ἀχ. Γεροκωστόπουλος εἶπε τὰ ἑξῆς:

Μακαριώτατε Πρόεδρε,

Σεβασμιώτατοι Συνδικτικοὶ Σύνοδοι,

Χαιρετίζω μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν τὴν 100ῆν Συνδικτικὴν περίοδον τῆς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ παρέχω αὐτῇ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ περὶ τῶν αἰσθημάτων ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν Μητέρα Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας ἐξάσεως τὸ γεγονός τῆς συμπληρώσεως τῆς 1ης Ἐκατονταετηρίδος τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῆς Ἱ. Συνόδου. Ἡ κατὰ τὸ 1852 διευθέτησις τῆς μετὰ τὴν διακλήσιν τοῦ 1833 ἀνεξαρχίας τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Συνδικτικοῦ Τόμου προελθούσης καταστάσεως καὶ ἡ ἀποκατάστασις κανονικῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀποτελεῖ σταθμὸν ἱστορικὸν διὰ τὴν Χριστιανοσύνην τοῦ τόπου μας καὶ τὸ Ἔθνος.

τὸ θετικὸν ἔργον τοῦ Ὀργανισμοῦ τούτου. Διὰ τοῦτο καὶ εὐχόμεθα κατὰ τὴν ἐπέτειον ταύτην τῆς ἰδρύσεώς του ὑπέρ αὐτοῦ μὲ ἑπι θεομωτέραν καρδίαν καὶ στηρίζομεν εἰς αὐτὸν χρηστὰς ἐλπίδας ὄχι μόνον διὰ τὸ ἰδικόν μας ἔθνικόν καὶ δικαιοτάτον ζήτημα, τὸ ὅποιον ἤχη εἰς κρίσιν ἐνώπιόν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ζητήματα ὄλων τῶν ἀδικουμένων λαῶν τῆς γῆς.

—Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἐτέλεσε τὸν ἐπὶ τῆ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς νέας συνόδου τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων Ἀγιασμόν, τῆ 15ῃ Ὀκτωβρίου.

—Τὸ πρῶτὸ τῆς 28ης τοῦ ἰδίου μηνός ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος προέστη τῆς ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῶν Ἀθηνῶν τελεσεθείσης ἐπισήμου ἐπὶ τῆ ἔθνη ἐπέτειω Δοξολογίας, τὸ δ' ἐσπέρας τῆς αὐτῆς παρέστη εἰς τὴν ἐπὶ τῆ αὐτῆ ἐπέτειω τελετὴν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός».

—Ἐπίσης, ἡ Α. Μακαριότης παρέστη εἰς τὰς ἐπὶ τῆ ἔθνη ἐπέτειω τελετὰς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τῆ 26ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου, τῆ 27ῃ, τῆ δὲ 8ῃ τοῦ παρόντος μηνός παρηκολούθησε τὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου πρώτην ἐφεινην διάλεξιν τοῦ «Χριστιανικοῦ Κοινωνικοῦ Κύκλου», μὲ ὀμιλητὴν τὸν Καθηγητὴν κ. Ἰωάννην Καρμυρην.

—Ὁ ἐνταῦθα παρεπιδημῶν Σεβ. Μητροπολίτης Ἐδέσσης (Ἀντιοχείας) κ. Μελέτιος ἐπισκέφθη τῆ 19ῃ παρελθ. μηνός τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπον εἰς τὴν ἐν Ψυχικῷ κατοικίαν του. Τὴν ἐπίσκεψιν ἀνταπέδωκεν ἡ Α. Μακαριότης εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον τῆς «Μεγ. Βρετανίας» τῆ 24ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, τῆ δὲ 31ῃ παρέβηκεν εἰς τὴν Α. Σ. ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Πεντέλης γεῦμα, εἰς δὲ παρεκάθησεν ὁ ἐπίσης παρεπιδημῶν ἐνταῦθα Σεβ. Μητροπολίτης Πριγκηποννήσων (Κων/πόλεως) κ. Δωρόθεος, ὁ παρὰ τῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖω Διευθυντῆς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ. Ἀθ. Γρίβας καὶ ὁ πρῶν Πρεσβευτῆς κ. Τριανταφυλλίδης.

—Ἡ Α. Μακαριότης ἐπισκέφθη τῆ μὲν 24ῃ παρ. μηνός τὸν ἐν τῷ «Εὐαγγελισμῷ» νοσηλουόμενον Μακ. Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας κ. Χριστοφόρον, τῆ δὲ 4ῃ τοῦ παρόντος τὸν Διοικητὴν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος κ. Μαντζαβίνου.

—Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος προήδρευσε συνεδρίασιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τῆ 22ῃ παρελθόντος μηνός.

—Ἐπίσης, ἡ Α. Μακαριότης προήδρευσε συνεδριῶν: τοῦ Κεντρ. Συμβουλίου τοῦ ΟΔΕΠ τῆ 1ῃ, 3ῃ καὶ 10ῃ τοῦ παρόντος μηνός, τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Ἐκκλησιαστ. Ὄρφανοτροφείου Βουλαγαμένης τῆ 2ῃ καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Τοισιταίου Κληροδοτήματος τῆ 5ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός.

—Ἡ Α. Μακαριότης ἐδέχθη τὸν ὑπουργὸν Ἐσωτερικῶν κ. Νικολίτσαν, τὸν ὑπουργὸν Ἐμπορίου κ. Παπαληγοῦραν, τὸν ὑπουργὸν Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ἐθροσκευμάτων κ. Γεροκωστόπουλον, τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας, Πηλουσίου κ. Παρθένου, Λεοντοπόλεως κ. Κωνσταντίνου, Ἡλιουπόλεως κ. Γεννάδιου, Πριγκηποννήσων κ. Δωρόθεου, καὶ Φιλαδελφείας κ. Ἰακώβου, τὸν πρεσβευτὴν τῆς Συρίας κ. Ἐλ. Ἀρίφ, τὸν πρόξενον τῆς Ἰταλίας κ. Χαβάλι, τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀρμενίων Σεβ. Μαμπρέ Σιρουιάν, τοὺς βουλευτὰς Ἀθηνῶν κ.κ. Γιαβάσογλου, Μερκούρη, Λαμπρόπουλον, Κοζάνης κ. Τσακιρίδην, Φλωρίνης κ. Μόδην, Καστορίας κ. Μποτρίνου, Αἰτωλοακαρνανίας κ. Εὐαγγελᾶτον, Θεσπρωτίας κ. Παπασταύρου, Ἰωαννίνων κ.κ. Δερδεμέζην καὶ Ἰωάννου, Καρδίτσης κ. Ταλλιαδοῦρον, Γορτυνίας κ.κ. Τσοῦρνον καὶ Παπαηλίου, καὶ Καβάλλας κ. Βενέτην, τὸν πρεσβευτὴν κ. Παπᾶν, τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Γ.Σ.Ε.Ε. κ. Μακρῆν, τὸν Ἐκπαιδευτικὸν Σύμβουλον κ. Καρόδην, τὸν Διοικητὴν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος κ. Μαντζαβίνου, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Ἀτσαβέν, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν κ. Γρίβαν, τὸν ἀρχοντα Λαμπαδάριον

τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κ. Στανίτσαν, τὸν πρύτανιν τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Φραγκίσταν, τὸν Γενικὸν Γραμματέα τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν κ. Χρυσουλάκη, τὸν στρατηγὸν ἑ.ἀ.κ. Παναγιωτάκον, τὸν Σύμβουλον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ κ. Μαλασπίναν, τὸν Γεν. Διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου Δημοσίων Ἔργων κ. Κανελλόπουλον, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Γεν. Χημεῖου τοῦ Κράτους κ. Βουκίδην κ.ἀ.

ΕΠΑΡΧΙΑΙ

Ἱερά Μητρόπολις Μυτιλήνης

Πληροφορούμεθα ἐκ Μυτιλήνης, ὅτι, συντελεσθείσης ἐγκαίρως τῆς ὀργανώσεως τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων διὰ τὸ ἀρξάμενον σχολικὸν ἔτος, λειτουργοῦσιν ἤδη ἐν μὲν τῇ ἔδρᾳ τῆς Ἐπαρχίας 11 Κατώτερα Κατηχητικά Σχολεῖα, 4 Μέσα καὶ 4 Ἀνώτερα, ἐν δὲ τῇ ὑπαίθρῳ 62 Κατώτερα, 3 Μέσα καὶ 3 Ἀνώτερα, ἐν οἷς διδάσκουσι 55 Κληρικοί, 7 θεολόγοι καθηγηταὶ καὶ 16 δημοδιδάσκαλοι, ὑπὸ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως διωρισμένοι. Ἐν ἅπασιν τοῖς Κατηχητικοῖς τούτοις σχολείοις, εἰς ἃ φοιτᾷσι 4.300 μαθητὰ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἐφαρμόζεται τὸ Κατηχητικὸν πρόγραμμα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας καὶ χρησιμοποιοῦνται ὑφ' ἀπάντων τῶν Κατηχητῶν τὰ σχετικὰ πρὸς αὐτὸ Βοηθήματα ταύτης.

—Παραλλήλως πρὸς τὴν ἀνωτέρω κατηχητικὴν ἐργασίαν, κατὰ τὰς αὐτὰς πληροφορίας, λειτουργοῦσι τακτικῶς αἱ ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ἀναμορφωτικὸς Ὀμιλος Νεανίδων», «Χριστιαν. Συντροφία Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας», «Χριστιαν. Συντροφία Ἐργαζομένων Νέων» καὶ «Νεανικὸν Φῶς» θρησκευτικαὶ ὁμάδες τῶν νέων καὶ νεανίδων τῆς πόλεως Μυτιλήνης, ἀριθμοῦσαι περὶ τὰ 450 μέλη καὶ στεγαζόμεναι ἅπασαι ἐν τῇ παρὰ τὸν αὐτόθι μητροπολιτικὸν ναὸν αἰθούσῃ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ ἐωρτάσθη τῆ 17ῃ παρελθόντος μηνός ἡ ἐναρξὶς τοῦ προγράμματος τῆς κατηχητικῆς καὶ κηρυκτικῆς κινήσεως διὰ τὸ ἀρξάμενον ἐκκλησιαστικὸν ἔτος, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Ἰακώβου τελέσαντος τὸν ἐπὶ ταύτῃ Ἀγιασμόν, ἔκτοτε δὲ, καθ' ἐκάστην Κυριακὴν ἐσπέρας, γίνονται τακτικῶς θρησκευτικαὶ ὀμιλῆαι παρακολουθούμεναι ὑπὸ πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου. Ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ στεγάζεται καὶ ἡ νυκτερινὴ Σχολὴ Βυζαντινῆς Μουσικῆς.

—Διὰ τὸ κατὰ Κυριακὴν ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς θεῖον κήρυγμα προσφέρουσι τὰς ὑπηρεσίας τῶν, πλὴν τοῦ παρὰ τῇ Ἱ. Μητροπόλει Ἱεροκήρυκος τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας κ. Γεωργ. Σωτηρίου, καὶ οἱ θεολόγοι καθηγητὰ κ.κ. Δημ. Λινός, Εὐστρ. Χατζηπαυστόλου Ἰωάν. Ματζοῦρης καὶ Φωκίων Γάζελας. Συνεχίζεται δὲ τακτικῶς ὑπὸ τοῦ αὐτόθι τοπικοῦ Παραρτήματος τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἀπὸ ἐξαετίας καὶ ἡ ἐκδοσις τοῦ «Δελτίου Θ. Κηρύγματος», ὅπερ περιέχει συντόμους ἐπικαίρους διὰ τὰς Κυριακάς καὶ τὰς λοιπὰς ἑορτὰς ὀμιλλας, κατ' ἐντολὴν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου, ἀναγινωσκόμενας μερὶμνη τῶν Ἐφημερίων ἐν ἅπασιν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τῆς Ἐπαρχίας, ὡσάκις δὲν παρίσταται ἐν αὐτοῖς Ἱεροκήρυξ.

Ἐπὶ πλέον, διανέμονται κατὰ Κυριακὴν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν δωρεὰν 8.000 ἀντίτυπα τῆς ὑπὸ τῆς Ἀποστ. Διακονίας ἐκδιδομένης «Φωνῆς Κυρίου», ἐπὶ τῇ βάσει δὲ ἐιδικοῦ προγράμματος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ἐξυπηρετοῦνται τακτικῶς ὑπὸ τῶν Κληρικῶν τῆς ἔδρας αἱ θρησκευτικαὶ ἀνάγκαι τῶν ἐν ταῖς Φυλακαῖς Μυτιλήνης κρατουμένων, ἐνθα καὶ κηρύσσεται καθ' ἑβδομάδα ὁ θεῖος λόγος ὑπὸ τοῦ Ἱεροκήρυκος κ. Γεωργ. Σωτηρίου.

Πληροφορούμεθα ἐκ Μυτιλήνης, ὅτι τὴν 23ην τοῦ παρελθόντος μηνός ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, καθ' ἣν ἦγε τὰ ὀνομαστήρια αὐτοῦ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ἰακώβος, τὴν ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ ἐόρτιον θ. λειτουργίαν ἐτέ-

λεσεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἰωακείμ, μεταβάς ἐκεῖσε ἵνα αὐτοπροσώπως συγχαρῆ τὸν ἐορτάζοντα Ἱεράρχην, ὃν καὶ προσεφώνησε πρῶτος κατὰ τὴν ἐν τῷ μητροπολιτικῷ μεγάρῳ ἐπακοιούθησαν δεξιῶσιν, ἐξάρας διὰ μακρῶν τὴν ἐκκλησιαστικῆν, ἔθνικὴν καὶ κοινωφελῆ αὐτοῦ δράσιν.

— Τὴν ἐπομένην, ἡμέραν Κυριακὴν, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Ἰάκωβος ἐτέλεσεν ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τὴν ἀρχαίαν λειτουργίαν τοῦ ἁγ. Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, ἐν ἣ, κατὰ προτροπὴν τῆς Α.Σ., τὸν θεῖον λόγον ἐκήρυξεν ὁ ἐκ τῶν Διδῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας αὐτόθι παρεπιδημῶν Αἰδεσιμολ. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Ἐμμ. Γ. Μυτιληναῖος, Κατηχητὴς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Μυτιλήνης.

— Ὁ τελευταῖος ἐκήρυξεν ἐπίσης τὸν θεῖον λόγον: τῆ πρώτῃ τῆς 26ης τοῦ ἰδίου μηνὸς ἐν Πολυχνίτῳ, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἁγ. Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τῆ ἑσπέρας τῆς Παρασκευῆς (28) ἐν τῷ ἐν Ἀγιάσῳ Ἱ. Προσκυνήματι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, τῆ πρώτῃ Κυριακῆς (31) ἐν τῷ ἐν Μυτιλήνῃ Ἱ. ναῷ τοῦ ἁγίου Θεράποντος, τὸ πρῶτῃ τῆς Δευτέρας, 1ης Ἰσταμένου μηνός, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν ἁγίων Ἀναργύρων, ἐν τῷ αὐτόθι Ἱ. ναῷ τῶν ἁγίων Θεοδώρων, τὸ πρῶτῃ καὶ τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς καὶ Δευτέρας, 7ης καὶ 8ης τοῦ ἰδίου μηνός, ἐν τῷ ἐν Πλωμαρίῳ μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου, τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς καὶ τὸ πρῶτῃ τῆς ἐπομένης (8), ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῶν Ταξιαρχῶν, ἐν τῷ αὐτόθι παρεκκλησίῳ τοῦ Θρησκ. Συλλόγου «Μυροφόρος Μαρία Μαγδαληνή». Ὡσαύτως ὠμίλησεν ἐν τῇ ἐν Μυτιλήνῃ αἰθούσῃ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τὸ ἑσπέρας τῆς 24, 27 καὶ 31 παρελθόντος μηνός καὶ τῆς 9 Ἰσταμένου καὶ προήδρυσεν συσκέψων τοῦ τε Ἐφημεριακοῦ Κλήρου καὶ τῶν θεολόγων τῆς Ἱ. Μητροπόλεως σχετικῶς πρὸς τὸ ἐν Μυτιλήνῃ ἔργον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, παρευρεθείς δὲ κατὰ τὴν ὥραν τῶν τακτικῶν συγκεντρώσεων τοῦ «Ἀναμορφωτικοῦ Ὁμίλου Νεανίδων», τῆς «Χριστιαν. Συντροφίης Παιδαγ. Ἀκαδημίας Μυτιλήνης», τῆς «Χριστιαν. Συντροφίης Ἐργαζομένων Νέων», τοῦ «Νεανικοῦ Φωτός» καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει τριῶν Ἀνατέρων Κατηχητικῶν Σχολείων, ὠμίλησε καταλλήλως πρὸς τὰ μέλη αὐτῶν. Μετὰ τὴν τελευταίαν ὁμιλίαν ὁ παριστάμενος Σεβ. Μητροπολίτης, λαβὼν κατ' αὐτὴν τὸν λόγον ἐξήρξε τὸ ἔργον τῆς Ἀποστολ. Διακονίας καὶ ἠχάριστησε τὸν ὁμιλητὴν διὰ τὰς κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του ταύτην προσεσχεθίσας τῇ Ἐπαρχίᾳ ὑπηρεσίας.

— Κατὰ τὰς αὐτὰς ἐκ Μυτιλήνης πληροφορίας, ἐγκρίσει τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Ἰακώβου, μεταβάς αὐτόθι ὁ κ. Λάμπρος Ζαχαρίας ἐκήρυξε τὸν θεῖον λόγον τῆ 26ης παρελθ. μηνός ἐν Βρυσαῖ, τῆ 29ῃ ἰδίου ἐν Ἀγιάσῳ καὶ τῆ 30ῃ ἐν τῷ ἐν Μυτιλήνῃ Ἱ. μητροπολιτικῷ ναῷ, ὠμίλησε δὲ ἐν τῇ αὐτόθι αἰθούσῃ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆ 24ῃ, 27ῃ καὶ 29ῃ.

Ἱερά Μητρόπολις Φθιώτιδος

Πληροφορούμεθα ἐκ Λαμίας, ὅτι μερίμνη τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Ἀμβροσίου ἀνηγέρθησαν μόνιμοι ἐγκαταστάσεις θερινῶν ἐκκλησιαστικῶν κατασκηνώσεων διὰ 400 παιδιὰ εἰς ὠραιωτάτην παρὰ τὸ Ἐλευθεροχώριον τῆς Φθιώτιδος τοποθεσίαν, ὕψους 925 μ. Τῶν ἐγκαταστάσεων τούτων, δι' ἃς ἐδαπανήθησαν 400.000 δραχμαὶ (νέας ἐκδόσεως), τὰ ἐγκαταστάματα ἐτελέσθησαν ὑπὸ τῆς Α. Σ. ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ὑπουργοῦ Κοινων. Προνοίας κ. Σολομωνίδου, τῶν βουλευτῶν τῆς ἐπαρχίας, τοῦ Νομάρχου καὶ τῶν λοιπῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ πλήθους πολλῶν ἐπισκεπτῶν, ἐν οἷς καὶ οἱ γονεῖς τῶν πρώτων κατασκηνωτῶν.

Μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου τελεσθέντα Ἀγιασμόν, καθ' ὃν ἡ Α. Σ. ὠμίλησε περὶ τοῦ ἐν βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι ἐπιτελεσθέντος ἔργου καὶ περὶ τῆς σημασίας τούτου καὶ ἠχάριστησεν ἅπαντας τοὺς ὀπισθόποτε συμβαλόντας εἰς

αὐτό, λαβὼν τὸν λόγον ὁ δι' ὄλων τῶν δυνάμεων τοῦ συντρέξας τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου Νομάρχης Φθιώτιδος, ἐξήρξε τὴν κοινωνικὴν καὶ ἔθνικὴν τούτου σημασίαν. Ἀκολούθως δὲ ὁ Ἱεροκήρυξ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ἐξέθηκε κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν κατασκηνώσεων καὶ ἐν τέλει ὠμίλησεν ἐνθουσιωδῶς περὶ τοῦ ἔργου καὶ τῆς ἀξίας αὐτοῦ ὁ κ. Ὑπουργός, ὅστις καὶ συνεχάρη τοὺς συντελεστάς αὐτοῦ εὐχηθείς, ὅπως ἡ Κατασκήνωσις αὕτη ἀποβῆ ἵδιος καλλιέργειας τῶν ἰδανικῶν τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος. Μεθ' ὃ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ἔκοψε τὴν συμβολικῶς κλείουσαν τὴν εἰσοδὸν λευκὴν ταινίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κατασκήνωσιν μετὰ τῶν ἐπισήμων καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκεπτῶν, ὑπὸ τὰς ἐνθουσιώδεις ἐπευφημίας καὶ τὰ ὠραία ἄσματα τῶν μικρῶν κατασκηνωτῶν καὶ ἀπεθαύμασεν τὰ κτίρια καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς εὐπρέπειαν, τὴν τάξιν καὶ τὴν καθαριότητα.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ὑπαρχουσῶν πολλῶν κενῶν θέσεων μονίμων στρατιωτικῶν ἱερέων, παρακαλοῦνται οἱ βουλούμενοι, ὅπως προβῶσιν εἰς τὰς δεούσας ἐνεργείας διὰ τὴν κατάληψιν αὐτῶν. Πληροφορίαι παρὰ τῆ Ὑπηρεσίας Στρατοῦ. Β. 10 Γ.Ε.Σ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Θέμελη Ἀρχιεραμαμάτωος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς Διαρκούς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ἐπὶ τῇ 100ῃ περιόδῳ τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς). Ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Ἐκκλησίας» τόμος 1α'. Ἐν Ἀθήναις 1954.

A. A. Vasiliev, Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, μετ. Δ. Σαβράμη, τόμ. β' Ἀθήναι 1954.

Δ. Σ. Σαβράμη, Χριστιανισμὸς καὶ Κοινωνικὴ Πρόνοια, Πρόλογος Καθηγητοῦ Μ. Γερογιάννου, Ἀθήναι 1954.

Τοῦ αὐτοῦ, Αἱ περὶ Ἐκκλησίας ἰδέαι τοῦ Ἱ. Σκαλισσοῦνη (ἀνατ. «Ἐνορίας»), Ἀθήναι 1954.

Dr. Johannes Hessen, Τὸ νόημα τῆς ζωῆς, μετάφρ. Ε. Θεοδώρου, Ἀθήναι 1951.

Collection de l'Institut Français D'Athènes, Bulletin Analytique de Bibliographie Hellénique 1952, Ἀθήναι 1953.

= Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α =

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 46 κ.ἔ. τοῦ Α.Ν. 2200/40 «περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», ὡς ἐτροποποιήθη καὶ διὰ μεταγενεστέρων Νομ. Διαταγμάτων, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων διὰ τὴν πλήρωσιν τῆς ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ Ἀγίου Ἰωάννου οδοῦ Βουλαγαμένης ὑπαρχούσης κενῆς θέσεως ἐνὸς τακτικοῦ ἐφημερίου, καλοῦμεν τὰς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν ἐφημερικὴν ταύτην θέσιν καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀπαιτούμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνός ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης διακηρύξεως ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ» ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νενομισμένα πιστοποιητικά διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14ῃ Ὀκτωβρίου 1954

† Ὁ Ἀθηνῶν Σπυριδῶν

Ἱερά Μητρόπολις Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἀρθρα 46, 47, καὶ 48 τοῦ Α.Ν. 2200/40 καὶ 540/1945 «Περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ ἐφημερίων», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ ἐν Θεοκτιστῷ Ἱεροῦ Ναοῦ τῶν Ἀγίων Θεοδώρων, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα πρὸς κατάληψιν τῆς ἀνω ἐφημεριακῆς θέσεως, ὅπως ἐντὸς μηνός ἀπὸ σήμερον ὑποβά-

λῶσι τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ πιστοποιητικά, ἵνα προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων.

Ἐν Δημητσάνῃ τῆ 30 Ὀκτωβρίου 1954

† Ὁ Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως Γερμανὸς

Ἱερά Μητρόπολις Καρυστίας καὶ Σκύρου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 46, 47 καὶ 48 τοῦ Α. Ν. 2200]40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» προκειμένου ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ ἐν Ἀλιβερίῳ Ἱ. Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα πρὸς κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω ἐφημεριακῆς θέσεως, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου προβλεπόμενα δικαιολογητικά.

Δεκτοὶ θὰ γίνωσιν οἱ ἔχοντες προσόντα τῆς Β' μισθολογικῆς κατηγορίας.

Ἐν Κύμῃ τῆ 6 Ὀκτωβρίου 1954

† Ὁ Καρυστίας καὶ Σκύρου Ἀναγίας

Ἱερά Μητρόπολις Κορινθίας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ 2200]40 «περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ ἐφημερίων» Α. Ν. καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα νὰ καταλάβωσι τὴν κενὴν θέσιν τοῦ Ἐφημερίου τοῦ ἐν Κάτω Λουτροῦ Ἱ. Ναοῦ ἁγ. Νικολάου ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ ὄως ἄνω Νόμου ὀριζόμενα πιστοποιητικά, προκειμένου νὰ ἀνακηρυχθῶσι ὑποψήφιοι ἐφημέριοι τοῦ ὄως ἄνω Ἱ. Ναοῦ.

Ἐν Κορίνθῳ τῆ 25 Ὀκτωβρίου 1954

† Ὁ Κορινθίας Προκόπιος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ 2200]40 «περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ ἐφημερίων» Α. Ν. καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα νὰ καταλάβωσι τὴν κενὴν θέσιν τοῦ Ἐφημερίου τοῦ ἐν Ξυλοκάστρῳ Ἱ. Ναοῦ ἁγίου Βλασίου ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ ὄως ἄνω Νόμου ὀριζόμενα πιστοποιητικά, προκειμένου νὰ ἀνακηρυχθῶσι ὑποψήφιοι ἐφημέριοι τοῦ ὄως ἄνω Ἱ. Ναοῦ.

Ἐν Κορίνθῳ τῆ 4 Νοεμβρίου 1954

† Ὁ Κορινθίας Προκόπιος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ 2200]40 «περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ ἐφημερίων» Α. Ν. καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα νὰ καταλάβωσι τὴν κενὴν θέσιν τοῦ Ἐφημερίου τοῦ ἐν Ταρσοῖς Ἱ. Ναοῦ Εὐαγ. Θεοτόκου ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ ὄως ἄνω Νόμου ὀριζόμενα πιστοποιητικά, προκειμένου νὰ ἀνακηρυχθῶσι ὑποψήφιοι ἐφημέριοι τοῦ ὄως ἄνω Ἱ. Ναοῦ.

Ἐν Κορίνθῳ τῆ 4 Νοεμβρίου 1954

† Ὁ Κορινθίας Προκόπιος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ 2200]40 «περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ ἐφημερίων» Α. Ν. καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα νὰ καταλάβωσι τὴν κενὴν θέσιν τοῦ Ἐφημερίου τοῦ ἐν Στιμιάγκῃ Ἱ. Ναοῦ ἁγ. Γεωργίου ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ ὄως ἄνω Νόμου ὀριζόμενα πιστοποιητικά, προκειμένου νὰ ἀνακηρυχθῶσι ὑποψήφιοι ἐφημέριοι τοῦ ὄως ἄνω Ἱ. Ναοῦ.

Ἐν Κορίνθῳ τῆ 5 Νοεμβρίου 1954

† Ὁ Κορινθίας Προκόπιος

Ἱερά Μητρόπολις Σερρών καὶ Νιγρίτης

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς πλήρωσιν τῆς δευτέρας ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ ἐν Ν. Σουλίῳ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι αὐτὴν κατ' ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου 2200/40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα προσόντα (Πιστοποιητικά) ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ πιστοποιητικά, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων.

Ἐν Σέρραις τῆ 1η Νοεμβρίου 1954

† Ὁ Σερρών καὶ Νιγρίτης Κωνσταντῖνος

Ἱερά Μητρόπολις Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν ὀργανικῶν θέσεων 1) τοῦ ἐν Κοιλιάδι Ἑρμιονίδος Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, 2) τοῦ ἐν Φούρνοις Ἱεροῦ Ναοῦ τῶν Ταξιαρχῶν, 3) τοῦ ἐν Τροιζήνῃ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, 4) τοῦ ἐν Τακτικουπόλει Τροιζηνίας Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, 5) τοῦ ἐν Κάτω Φαναρίῳ Δρυόπης Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, 6) τοῦ ἐν Μεσαργῶ Αἰγίνης Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, 7) τοῦ ἐν Παλαοῖς Λουτροῖς Μεθάνων Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ 8) τοῦ ἐν Ἀνιτσαίῳ Αἰγίνης Ἱεροῦ Ναοῦ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ άρθρου 47 παράγραφος 1 ἐδάφ. δ' τοῦ Α. Ν. 2200/1940 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» ὡς καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ άρθρου 16 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 586/1941 Νομοθετικοῦ Διατάγματος «Περὶ τροποποιήσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ Α. Ν. 2200/1940» ὀριζόμενα προσόντα, ἵνα ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ σχετικὰ πιστοποιητικά.

Ἐν Ὑδρᾷ τῆ 4η Νοεμβρίου 1954

† Ὁ Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης Προκόπιος

Ἱερά Μητρόπολις Χαλκίδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου «Περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ ἐφημερίων» προσκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τῆς ἐνορίας Ἁγίου Νικολάου Σκεπαστῆς ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως εἰς τὸ δελτίον «Ἐκκλησία» ὑποβάλλωσι εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν τὰ ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ τοῦ Νόμου προβλεπόμενα πιστοποιητικά.

Ἐν Χαλκίδι τῆ 27 Ὀκτωβρίου 1954

† Ὁ Χαλκίδος Γρηγόριος

“ΕΚΚΛΗΣΙΑ”

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΝΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΠΥΡΙΔΩΝ

† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

† Ὁ Νευροκοπίου καὶ Ζιχνῶν ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου — Ἀκαδημαϊκός

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΕΜΜΑΝ. Γ. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ

Πρωτοπρεσβύτερος—Καθηγητῆς

Ἐπιθεωρητὴς Τυπογραφείου: ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΡΟΥΤΣΗΣ